БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 32 (8864)
ФЕВРАЛИИН 7
СУББОТО
1959 он

Сэн 20 мүнгэн.

Марксизм-ленинизмын туг доро ябажа, бидэнэр урагшаа зорихо зуураа, бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ эгээл һайн, эгээл үнэн зүб общество—коммунистическэ общество байгуулжа байнабди.

Коммунизм байгуулагша агууехэ совет арад мандаха болтогой!

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэһэн элидхэлһээ).

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН ЭЭЛЖЭЭТЭБЭШЭ XXI СЪЕЗД

КПСС-эй XXI съезд дээрэ хэлэһэн нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ түгэсхэлэй үгэ

Нүхэдүүд!

Манай съезд хүдэлмэреэ дүүргэжэ байна. 1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонуудые съезд дээрэ, мүн съездэ бэлэдхэлэй үедэ зүбшэн хэлсэлгэ хадаа долоон жэлэй түсэбые манай бүхы партиин, бүхы совет арадай нэгэн һаналаар һайшааһаниинь, тэрэниие хэрэг дээрээ бэелүүлхэ гэжэ хүсэд шиидэһэниинь харуулаа.

Съезд дээрэ 86 нүхэд үгэ хэлээ. Тэдэнэй дунда бүхы союзна республиканuудай партийна организацинуудай, олохон автономно республиканuудай, хизаарнууд болон областьнуудай түлөөлэгшэнэр, манай промышленностиин болон хүдөө ажахын гайхамшагта түрүүшүүл, наукын, техникын, культурын ажал ябуулагшад бии.

Үгэ хэлэһэн бүхы нүхэдүүд съездын зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан даабарита тоонуудые бүрин хүсэд зүбшөөһэнөө мэдүүлээ. Тэдэнэр манай орон дотор коммунистическэ байгуулалтын талаар мүнөө үедэ партиин ленинскэ генеральна шугамай бэелүүлэгдэжэ байһые долоон жэлэй түсэб соо харана.

Манай съездын хүдэлмэри манай партиин нягта жагсаалай болон бата нэгэдэлэй, партийна организацинуудай болон бүхы коммунистнуудай ехэ эдэбхиин эли тодо гэршэ мүн болоо. Манай ороной хүгжэлтын шэнэ түүхэтэ үедэ—коммунистическэ общество үргэн далайсатайгаар байгуулгын үедэ ороһониие харуулһан, коммунизм байгуулагшадай съезд гэжэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XXI съездые хүсэд үндэһэтэйгээр нэрлэнэд. Съезд хадаа марксизм-ленинизмын үзэл сурталай зохёон байгуулха агууехэ хүсые коммунизмын гэрэлтэ байшан байгуулжа байһан арад ниитын бодото ажалтай тус үзэл суртал нягта холбоо барисаатай байһые харуулаа.

Тодорхой, тон үнэтэ олон дурадхалнууд съезд дээрэ хэлэһэн үгэнүүд соо оруулагдаа. Тэдэ дурадхалнуудые бэелүүлхэдэ промышленностиин болон хүдөө ажахын баргадашагүй нөөсэнүүдые түсэб амжалтатайгаар дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын тула хүсэд ашаглаха арга олдохо байна.

Би съездын делегадуудай хэлэһэн үгые шагнахадаа, арадай ажахын түрүүшын түсэбые — Россие электрификацилгын түсэбые зүбшэн хэлсэһэн Соведүүдэй Бүхэроссийска съезд дээрэ Владимир Ильич Ленинэй хэлэһэн үгэнүүдые һананаб. Ленин тиихэдэ иигэжэ хэлээ һэн: «Бидэнэр эндэ тон ехэ хубилалтын үеэ байнабди, энэ хубилалта Совет засагай ехэ амжалтануудай эхилһэн тухай гэршэлэн харуулна гэжэ би һананаб. Хойшодоо Бүхэроссийска съезднүүдэй трибуна дээрэ гансахан политигууд болон захиргаашад бэшэ, мүн инженернүүдшье, агрономуудшье гараха байха. Энэ хадаа эгээн жаргалта үеын эхин мүн... Ажахын байгуулалтын хэрэгтэ ёһотой гэгшээр орохын тулада, иимэ заншалые Соведүүдэй Бүхэроссийска съездһээ захалха, дээрэһээ доодо шатада хүрэтэр бүхы Соведүүдтэ болон организацинуудта, бүхы газетэнүүдтэ, пропаганда болон агитациин бүхы органуудта, бүхы эмхи зургаануудта бэелүүлхэ хэрэгтэй... Съезднүүд болон зүблөөнүүдые митинг хэлгын органууд бэшэ, харин ажахын амжалтануудые шалгалтын органууд, ажахын байгуулалтада ёһотой гэгшээр манай һуража болохоор органууд болгогты» (Зохёолнууд, 31-дэхи том, 481—482 нюур).

Партимнай агууехэ Ленинэй һайшаан дурадхаһан юумые хэнэ. Манай съездын хүдэлмэри ажал хэрэгтэй, тодорхой зүйлэй, коммунистическэ байгуулалтын шухала болоһон асуудалнуудые шиидхэлгэдэ творческо ёһоор хандалгын удхаар дүүрэн байба. Хараад үзыт, энэ ушар съездын хүдэлмэри дээрэ хэды ехэ ашаг туһатай байгааб, хэдэн миллион олониитэ хүдэлмэришэдэй, колхозниггуудай, интеллигенциин эдэбхи үүсхэлэй, бүхы бодото ажал ябуулгын ургалтада хэды ашаг туһатай байгааб.

Бидэнэр ажахын байгуулалтын айхабтар ехэ дүй дүршэлтэй болсобди, манай партийна организацинууд ороной экономическые хүтэлбэрилгын үндэһэн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эрид шууд хубилалта бэелүүлээд, бага бэшэ амжалтануудые туйлаа. Ажал хэрэгээ шадамараар, тодорхой һайнаар ябуулха тухай ленинскэ заабари долоон жэлэй түсэбэй айхабтар ехэ зорилгонуудые шиидхэхэдэнь бүхы партийна организацинуудта дороһоо дээдэ шатада хүрэтэр, советскэ обществын ажалшадай коллектив бүхэндэ гол хүтэлбэринь болохо зэргэтэй.

Бидэнэр партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна болон комсомольско хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй, эрдэмтэдэй, инженернүүд болон агрономуудай хэлэһэн үгые, промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэриин түрүүшүүлэй хэлэһэн гайхамшагта үгэнүүдые ехэ анхаралтайгаар шагнаабди. Тэдэнэр бултадаа манай урда байһан тодорхой, шухала зорилгонууд тухай хэлээ.

Донецкэ бассейнэй алдарта шахтер Николай Яковлевич Мамай, Московско шинын заводой слесарь Александра Михайловна Рыбакова, Ленинградска адмиралтейскэ заводой слесарь-монтажник Владимир Иванович Горбунов, «Красное Сормово» заводой булад хайлуулагша Николай Иванович Анищенков, Минскэ автомобильна заводой хүдэлмэришэн Дмитрий Иванович Барашкин болон бусад олон хүнүүд эндэ үгэ хэлээ. Тэдэнэрэй хэлэһэн үгэнүүд хэды һонирхолтой, удха түгэлдэр байна гээшэб! Тэдэ үгэнүүдынь ажал хэрэгые гүнзэгыгөөр мэдэһэн, гансахан өөрынгөө завод дээрэ гү, али шахта дотор бэшэ, харин бүхы орон дотор үйлэдбэриие хүгжөөхэ тухай эзэн ёһоной анхарал оролдолгоор дүүрэн удхатай байна.

Хүдөө ажахын гайхамшагта түрүүшүүлэй — Евгения Алексеевна Долинюк, Александр Васильевич Гиталов, Пелагея Никандровна Ковалева, Сергей Кузьмич Бойко, Евгения Ивановна Андреева, Терентий Семенович Мальцев болон бусад нүхэдэй хэлэһэн үгэнүүдыешье абаад харыт. Өөһэдынгөө колхозуудай хүдэлмэри тухай хэлэхэ зуураа, тэдэнэр ажал хэрэгые шадамараар эрхилээд байхада, ямар амжалтануудые туйлажа болохо байһаниие, манай колхозууд болон совхозуудай хэды ехэ арга боломжотой байһаниие эли тодоор харуулаа.

Манай гайхамшагта эрдэмтэд — академик Игорь Васильевич Курчатов, академик Михаил Алексеевич Лаврентьев, Советскэ Союзай Наукануудай академиин Президент Александр Николаевич Несмеянов, Казахска республикын Наукануудай академиин Президент Каныш Имантаевич Сатпаев, мэдээжэ поэт Александр Трифонович Твардовский болон манай алдарта творческо интеллигенциин бусад түлөөлэгшэнэрэй энэ үндэр трибуна дээрэһээ үгэ хэлэхыень шагнаабди.

Партийна болон советскэ хүдэлмэрилэгшэд съезд дээрэ хэлэһэн үгэ соогоо долоон жэлэй түсэбэй асуудалнуудые хаража үзэхэ зуураа, промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэриие гүнзэгыгөөр мэдээд, олониитын дүй дүршэлдэ түшэглэн, шухала болоһон асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тодорхойгоор хандаһаниинь даншье һайн байна.

Промышленностиин болон хүдөө ажахын түрүүшүүл, интеллигенциин түлөөлэгшэнэр, партийна болон советскэ хүдэлмэрилэгшэд — съезд дээрэ үгэ хэлэһэн бүхы нүхэдүүд долоон жэлэй даалгабаринуудай дүүргэгдэхэһээ гадна, харин үлүүлэн дүүргэгдэхэ байһанда гүнзэгыгөөр этигэһэн тухайгаа хэлээ.

Бодото ажабайдал дээрэ, арад ниитын дунда байһан хүнүүдэй шанга, этигэл найдамтай үгэнүүдые, хэдэн миллион хүнүүдэй һанал бодол болон мэдэрэлые һайн ойлгодог, элеэр харуулдаг хүнүүдэй манай партиин съездын трибуна дээрэһээ хэлэхые шагнахада ехэ баясхалантай, аятай зохид байба. Тэдэнэй хэлэһэн үгэнүүд долоон жэлэй түсэбэй айхабтар ехэ даалгабаринуудые хэрэг дээрэ бэелүүлхын түлөө оролсоһон совет арадай агууехэ дэбжэлтэ тухай гэршэлэн харуулаа. Эдэ бүхы хадаа манай кадрнуудай хэды ехээр ургаһаниие, совет хүнүүдэй хэды ехэ, гүнзэгы бодолтой байһаниие, гансал өөрынгөө тодорхой хэрэгые бэшэ, мүн ороной ажабайдалые тэдэнэрэй хэды ехэ гүнзэгыгөөр мэдэһэниие харуулна.

Долоон жэл соо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд тухай элидхэлые зүбшэн хэлсэхэ үедэ тон шухала олон дурадхалнууд оруулагдаа гэжэ би эндэ хэлээ һэм. Съезд дээрэ хэлэһэн үгэнүүд соо заагдаһан дура хүсэл болон дурадхалнуудые партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет хараада абаха байха. Даабарита тоонуудые зүбшэн хэлсэхэ үедэ ажалшадай хэлэһэн тодорхой олон тоото дурадхалнуудые анхаралтайгаар шэнжэлэн үзэхыень, тэдэниие бодото хэрэг дээрэ бэелүүлхэ тушаа хэмжээ абахыень Госпланда, республиканска болон нютагай бусад органуудта даалгаха шухала.

Съездын зарим делегадууд хэлэһэн үгэнүүд соогоо архидаха гээшые буруушааһан, энэ хорото зүйлтэй тэмсэл шангадхаха тухай, архи нэрэхэ ябадалтай тэмсэхэ тухай асуудал табиһан байна. Архи нэрэдэг хүнүүд сахар, орооһо болон бусад продуктнуудые гутаахаһаа, хонжоо наймаа хэхэһээ гадна, мүн дура зоригоор һула хүнүүдые һогтооно, тэдэнэрэй организмые гэмтээнэ, юундэб гэхэдэ, нэрэһэн архи соо хорото зүйлнүүд ехэ байна бшуу.

Архидаанда, архи нэрэлгэдэ эсэргүү тэмсэл шангадхаха тухай дурадхалнуудые зүб гэжэ би тоолоноб, эдэ дурадхалнуудые оруулһан нүхэдые съезд дэмжээ.

Компартинуудай Центральна Комитедүүд болон союзна республиканuудай министрнүүдэй соведүүд энэ асуудалда ехэ анхаралаа табижа, архи ехээр уулгатай тэмсэхэ тушаа, архи нэрэгшэдтэ, хүнүүдэй элүүрые муудхадаг, обществодо хоро хүргэдэг эдэ «химигүүдтэ» эсэргүүсэн тэмсэхэ тушаа тодорхой хэмжээ-ябуулгануудые хараалаа һаань һайн байгаа.

Республиканууд дотор энэ асуудалаар хуулинуудай проектнүүдые бэлдээд, ажалшадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха зэргэтэй гэжэ һананаб. Тиигэжэ эдэ проектнүүдые зүбшэн хэлсэһэнэй һүүлээр, хуулинуудые баталан абаад, ехээр архидадаг, ниитын гурим эбдэдэг хүнүүдтэ эсэргүү хатуу шанга хэмжээнүүдые хараалха хэрэгтэй байгаа. Архидаантай, мүн архи нэрэлгэтэй тэмсэлые шангадхаха тушаа хэмжээ ябуулгые республика бүхэнэй ажалшад һайшааха байха гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Наран дахинаа яларан мандашаба. Съездымнай хүдэлмэриин эхилхэһээ абаад, дүүрэтэрнь наран гэрэл туяагаа сасан туһалжа байна.

Нүхэдүүд! Манай бүхы ороной анхарал мүнөө үедэ съездын хүдэлмэридэ хандуулагданхай. Предприятинууд болон барилганууд дээрэ, колхозууд болон совхозуудта, научна эмхи зургаануудта — хаа хаанагүй митингнүүд, суглаанууд боложо, съездын материалнууд үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ. XXI съездын нэрэ дээрэ хэдэн мянгаад бэшэгүүд, телеграммануud абтажа, тэдээн соо гансал амаршалганууд хүргэгдэһэн бэшэ, мүн XXI съезддэ зорюулагдаһан тодорхой хэрэгүүд тухай мэдээсэгдэһэн байна. Партиин XXI съезддэ амаршалга хүргэһэн, долоон жэлэй даалгабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхэ тухай ехэ уялга абаһан ажалшадай коллективүүдэй список «Правдада», толилогдоно.

Партиин XXI съезддэ амаршалга эльгээһэн бүхы коллективүүдтэ, мүн тус тус нүхэдтэ манай съездын үмэнэһөө үнэн зүрхэнэй халуун баяр хүргэхые, манай Эхэ ороной зол жаргалай түлөө ажалдаа шэнэ амжалта туйлахыень тэдэндэ хүсэхые зүбшөөрыт.

Долоон жэлэй түсэбые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө манай орон дотор дэлгэрһэн бүгэдэ арадай социалистическэ мүрысөөн мүнөө бүри ехэ үргэн далайсатай боложо, ажалай гайхамшагта шэнэ илалтануудаар суурхаха байһандань бидэнэр этигэнэбди.

Нүхэдүүд! Хилын саанахи коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй 72 партинуудай делегацинууд манай съезд дээрэ байлсана. Түлөөлэгшэнэрөө эльгээжэ, манай съездые амаршалха аргагүй байһан ахадүү партинууд съездын нэрэ дээрэ хани ёһоной бэшэгүүдые эльгээһэн байна.

Амаршалгынгаа үгэнүүд болон бэшэгүүд соогоо марксистско-ленинскэ ахадүү партинууд манай партида, Советскэ Союзай бүхы арадуудта өөһэдынгөө оронуудай коммунистнуудай, хүдэлмэришэн ангиин болон хэдэ хэдэн миллион ажалшадай үмэнэһөө үнэн зүрхэнэй хани барисаанай, эбтэ харилсаанай мэдэрэлые харуулаа. Манай партида, манай орондо социалистическэ оронуудай арадуудай, үргэн ниитэ ажалшадай, эб найрамдалай, демократиин болон бүхы дэлхэй дээрэхи дэбжэлтын тала баригшадай ехээр этигэн найдажа, талархажа байһан тухай зүрхэ хүдэлгэмэ үгэнүүд эдэ амаршалганууд соонь хэлэгдэнэ.

Хитадай, Польшын, Чехословакиин, Германска Демократическа Республикын, Болгариин, Румыниин, Венгриин, Корейскэ Арадай Демократическа Республикын, Вьетнамай Демократическа Республикын, Албаниин, Монголой Арадай Республикын ахадүү партинуудай делегацинууд коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинуудай хүтэлбэри доро социалистическэ байгуулалтын хэрэгтэ өөһэдынгөө оронуудай арадуудай туйлаһан гайхамшагта амжалтанууд тухай баясхаланта мэдээсэлые бидэнэртэ дуулгаһан байна.

Капиталистическэ оронуудай ахадүү партинуудһаа ерэһэн нүхэдүүд хүдэлмэришэн ангиин, эб найрамдалай болон арадуудай аюулгүй байдалай аша хэрэгэй түлөө, бүхы ажалшадай жаргаланта байдалай түлөө тэдэ оронуудай коммунистнуудай хэжэ байһан хүндэ хүшэр, баатар тэмсэл тухай эндэ хэлээ.

Партийна съезднүүдэй болоходо делегацинуудаа эльгээлсэхэ гээшэ Коммунистическэ партинуудай заншал болоо. Ахадүү партинуудай хани харилсаае, бэе бэеэ дэмжэжэ байһаниие харуулһан, пролетарска интернационализмын удхые харуулһан энэ заншалые бидэнэр хойшодоошье үргэлжэлүүлхэбди.

Ахадүү партинуудай амаршалганууд, манай съездын делегадуудтай, Москвагай ажалшадтай тэдэнэй түлөөлэгшэнэрэй уулзаһан ябадал хадаа марксизм-ленинизмын гол үндэһэ һуури дээрэ уласхоорондын коммунистическэ хүдэлөөнэй бата нэгэдэлэй, хүсэтэй, нягта жагсаалтай байһанай гайхамшагта гэршэ мүн болоо.

Коммунистическэ партида болон Советскэ Союзай арадуудта амаршалга, хани ёһоной һайн хүсэл хүргэһэнэйнь түлөө ахадүү партинуудта манай партиин съездын болон совет арадай үмэнэһөө халуун зүрхэнэй баясхалан хүргэхыемни зүбшөөрыт.

Эб найрамдалай болон социализмын хэрэгэй түлөө баатар зоригто тэмсэлдээ амжалта туйлахыень коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй ахадүү бүхы партинуудта бидэнэр өөһэдынгөө зүгһөө халуунаар хүсэнэбди.

Манай партиин съезддэ амаршалга хүргэһэнэй түлөө хилын саада тээхи оронуудай бүхы ниитын организацинуудта, профсоюзуудта, ажалшадта тэрэшэлэн баясхалан хүргэхые зүбшөөрыт.

Хүндэтэ айлшад—коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй ахадүү партинуудай түлөөлэгшэнэр! Таанар дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы заха хизаарнуудһаа манай съезддэ ерэбэ гээшэт. Манай съезддэ эльгээһэн амаршалганууд соогоо харуулһан нүхэрэй ёһоной, хани барисаанай болон эбтэ харилсаанай мэдэрэлыетнай коммунистнууд, Советскэ Союзай бүхы арадууд хүндэтэй дээрэ тоолоно гэжэ КПСС-эй XXI съездын мэдүүлһэниие танай партинуудай гэшүүдтэ, танай оронуудай ажалшадта дамжуулыт.

Бүхы дэлхэйн ажалшадтай, демократическа хүсэнүүдтэй хани барисаагаа, пролетарска эбтэ харилсаагаа саг үргэлжэ бэхижүүлхэ гээшые, хүсэн түгэс социалистическэ лагериие бэхижүүлхэ, арадуудай хоорондохи эб найрамдалай түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэхэ гээшые манай парти, совет арад өөрынгөө интернациональна уялга мүн гэжэ тоолоно.

Долоон жэлэй шэнэ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ гээшые Коммунистическэ парти, совет арад өөрынгөө интернациональна шухала зорилго гэжэ тоолоно.

Хүндэтэ нүхэдүүд, Советскэ Союзай бүхы коммунистнууд болон ажалшад энэ түүхэтэ зорилгоё нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тулада хүсэ шадалаа гамнахагүй байһандань һэжэглэнгүй байхадатнай болохо!

Нүхэдүүд! Партиин XXI съезд амгалан сагай байгуулалтын агууехэ түсэбүүдые хараална. Коммунистическэ байгуулалтын түсэбүүдые хэрэг дээрэ бэелүүлхэ гэһэн, эб найрамдал сахихын, элдэб социальна системэнүүдтэй оронуудай эбтэйгээр зэргэ ажабайха ябадалые хангахын тулада бүхы юумэ хэхэ гэһэн партиин, бүхы совет арадай дура хүсэл съездын хүдэлмэри соо харагдаа. Манай съездын шухалын шухала удха шэнжэнь иимэ байна. «Хүйтэн дайнай» тала баригшадшье событинуудые зүбөөр сэгнээ һаа, манай съездын баталан абажа байгаа түсэбэй амгалан зэргэ ажабайдалда, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһыень хаража мэдэхэ байгаа.

Нүхэд делегадууд! Индиин правительство Советскэ Союзай туһаламжаар Индиин Бхилай гэжэ нютагта металлургическа завод барина. Тэндэ хүдэлжэ байһан манай советскэ мэргэжэлтэд ажал хүдэлмэридөө ехэ амжалта туйлаһан тухайгаа мэдээсэбэ гэжэ таанадта баяртайгаар дуулганаб. Февралиин 1-дэ түрүүшын кокс гараа, тиихэдэ февралиин 3-да түрүүшын шэрэм абтаа. Энэ томо металлургическа завод советскэ проектээр манай мэргэжэлтэдэй хүтэлбэри доро баригдажа байна.

Советскэ Союзай туһаламжаар баригдажа байгаа энэ заводһоо гадуур Индидэ үшөө хоёр завод—нэгэниинь Англиин хүсөөр, нүгөөдэнь — Баруун Германиин хүсөөр баригдажа байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Англиин болон Баруун Германиин фирмэнүүдэй барижа байгша заводуудта орходоо Бхилайдахи металлургическа заводой барилгын нэгэ-нэгэ хахад жэлээр хожомдожо эхилһэншье һаань, манай нүхэд Индиин мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэдтэй эбтэй эетэйгээр хамтаараа ажаллаһанай, нилээд ехэ бэрхэшээлнүүдые дабаһанай ашаар, мүнөө үеын хүсэтэ металлургическа заводой түрүүшын ээлжээнэй барилгые англиинхид болон немецүүдтэ орходоо богони болзор соо дүүргэжэ шадаад, түрүүшын кокс, шэрэм үгэбэ.

Энэ заводой үгэһэн түрүүшын шэрэм Советскэ Союз болон Индиин арадуудай улам бэхижэжэ байгаа хани барисаанай һүртэ тэмдэг болог лэ.

Советскэ Союз болон Индиин хоорондохи хани барисаае саашадань хүгжөөхэ, мүн эб найрамдалай түлөө, эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон байха гэһэн ёһоной илан мандахын түлөө хэжэ байгаа манай хамтын тэмсэлдэ һаалта хэхые эрмэлзэгшэ империалистнуудай бүхы хара хэрэгүүд энэ домнын гал дүлэн соо шатажа һүнэг лэ.

Манай агууехэ, эб найрамдалда дуратай хоёр арадай хани барисаае энэ домнын дулаан элшэнь бүри нягтадхажа, дулаасуулаг лэ.

Советскэ Союз болон Индиин правительствонуудай, арадуудай хамтын хүсэл оролдолгын ашаар бодоһон энэ заводто хайлуулагдажа байгаа металл шэнги болотороо манай хани барисаан бэхижэг лэ.

Ороноо индустриализацилха, экономическа бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхэ хэрэгтэйнь шухала удха шанартай энэ ехэ илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, Индиин арад зониие, премьер-министр господин Неру түрүүтэй Индиин правительствые амаршалнабди.

Металлургическа заводой түрүүшын ээлжээнэй хүдэлжэ эхилхэдэнь, Индиин Республикын президент

(*Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта*)

КПСС-эй ээлжээтэбэшэ XXI съезд. Зураг дээрэ: КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущев Кремль соо съездын делегадуудай дунда байна.
ТАСС-эй фотохронико.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН ЭЭЛЖЭЭТЭБЭШЭ XXI СЪЕЗД

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ түгэсхэлэй үгын үргэлжэлэл

господин Прасад байлсажа, Советскэ Союз Инди хоёрой хани барисаанай бэхижэжэ байһан тухай һайн һайхан үгэнүүдые хэлэжэ юрөөгөө гэжэ сэдьхэлээ хананганяар тэмдэглэе.

Индиин мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэдтэй сугтаа хүдэлжэ, иимэ элитэ ехэ амжалта туйлажа, Инди болон Советскэ Союзай арадуудай хоорондохи ахадүүгэй хани барисаанда үнэтэ хубитаяа оруулһан советскэ мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэдые гүн сэдьхэлһээ амаршалая.

Энэ үйлэдбэридэ туйлагдаһан илалта хадаа эб найрамдалта ленинскэ политикын зүб байһанай толотомо гэршэ, өөрынгөө эрхэ сүлөөе, бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэжэ байгаа арадуудтай Советскэ Союзай һайн сэдьхэлээр экономическа харилсаа бэелүүлжэ байһанай үльгэр жэшээ мүн гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XXI съездын хүдэлмэриин ябасые бүхы оронууд дотор тон ехэ һонирхолтойгоор зүбшэн хэлсэнэ. Олохон капиталистическэ оронуудай хэблэл съездын хүдэлмэриие бараг зүбөөр харуулна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энэнь һайн гээшэ. Юундэб гэхэдэ, хэблэлэй хуудаһанууд дээрэ событинуудые зүбөөр харуулһан ябадал оршон байдалые шангадхалгада бэшэ, харин түгшүүрилые һуларуулгада туһалха, уласхоорондын шухала болоһон асуудалнуудые эб найрамдалай аша туһада шиидхэмээр эрхэ байдал байгуулха байна бшуу.

Манай түсэбэй эб найрамдалта эрмэлзэлгые олонхи оронууд дотор зүбөөр ойлгон абаа гэжэ ханамжатайгаар тэмдэглэнэбди. Эб найрамдалые болон арадуудай аюулгүй байдалые сахилгада болон бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан эб найрамдалда дуратай гадаадын ленинскэ политика саашадаашье ябуулхабди гэжэ бидэнэр соносхобобди.

Зүгөөр манай эб найрамдалда дуратай политикые буруугаар харуулдаг, амгалан ёһоор зэргэ ажабайлгын гол ёһондо эсэргүүсэдэг үсөөн бэшэ ажал-ябуулагшад баруун зүгтэ үшөөл бии байна.

Энээнтэй дашарамдуулан мүнөөнэй уласхоорондын байдалай зарим асуудалнууд дээрэ тогтожо хэлэхые, зэргэ амгалан ажабайлгын гол ёһые шангаар сахиха шухала гэжэ манай хэлбэришэгүйгөөр мэдэжэ байһан тухай хэлэхые зүбшөөгыт.

Эб найрамдалай, амгалан ёһоор зэргэ ажабайлгын асуудалнууд хадаа эгээн шухала асуудал мүн болоно. Юундэб гэхэдэ, ямаршье ниитын системэтэй байгаа һаа орон бүхэнэй арад һайнаар ажабайхые, амгалан ёһоор ажаллахые, ажабайдалай һайн эрхэ байдал байгуулхые хүсэнэ бшуу.

Гүрэнэй ниитын байгуулалтаһаа дулдыдангүйгөөр арадууд амгалан ёһоор ажаһууха зэргэтэй, гүрэнүүдэй хоорондо гараһан арсалдаата асуудалнууд дайгаар бэшэ, эбэй ёһоор шиидхэгдэхэ зэргэтэй гэһэн хараае бидэнэр баримталнабди.

Мүнөө дэлхэй дээрэ ехэхэн хубилалтанууд болоо. Дэлхэйн социалистическэ системэдэ ородог оронууд бии, дэлхэйн капиталистическэ системэдэ ородог оронуудшье бии. Зүгөөр социалистическэ бэшэ оронуудшье бии, тиин тэдэниие империалистическэ системын оронууд гэжэ тооложо болохогүй. Сүлөөрэлгын тэмсэлэй эсэстэ национальна бэеэ даанхай байдалые туйлаһан эдэ оронууд колониальна дарлалтые үгы хээд, общественэ ондоо үндэһэ һуури дээрэ байгуулжа эхилхын тулада, хүгжэлтын капиталистическэ үеые алад гараад, өөрынгөө замаар ябахые хүсэнэ.

Тэдэ оронуудай олохон ажал-ябуулагшад социализм байгуулхые хүсэнэбди гэжэ хэлэдэг байна. Тэдэнэр «коммунизм» гэһэн үгые бэрхэшээлтэйгээр хэлэдэг, заримдаа социализм гэһэн үгынгөө ямаршье удхатайень ойлгодоггүй. Зүгөөр тэдэ ажал-ябуулагшад социалистическэ оронуудта һайнаар хандадаг, тэдэниие өөһэдынгөө харшанар гэжэ тоолодоггүй, империалистнуудгүйгөөр, колониальна дарлалтагүйгөөр шэнэ ажабайдал байгуулха өөһэдынгөө эрмэлзэлгын дайсад гэжэ социалистическэ оронуудые тоолодоггүй байһандань һэжэг һанагданагүй. Тиимэһээ тэдэ гүрэнүүдтэй социалистическэ оронууд һайн, хани ёһоной харилсаатай байдаг, зохид экономическа холбоо барисаань хүгжэнэ. Бидэнэр эб найрамдалай болон арадуудай аюулгүй байдалай түлөө, атомна болон водородно зэбсэг хорихын түлөө, империалистнуудай колонизаторска политикада эсэргүүсэн хамтадаа тэмсэнэбди. Дэлхэйн социалистическэ системэдэ ородог оронуудые болон империализмда, колониализмда эсэргүүсэн, өөрынгөө эрхэ сүлөөгэй болон национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө эрэлхэгээр тэмсэжэ байгаа оронуудые абажа үзөө һаа, мүнөө хүсэнүүдэй диилэнхи хубинь империалистическэ гүрэнүүдэй талада бэшэ, харин эб найрамдалда дуратай эдэ оронуудай талада байна. Газар дайдынгаашье, арад зонойнгоо тоогойшье, байгаалиин баялигуудайшье талаар эб найрамдалда дуратай оронууд империалистическэ гүрэнүүдтэ орходоо булюу байна.

Дэлхэй дээрэ мүнөө үедэ хүсэнүүдэй хубаарилгые шэнжэлэн үзэлгэһөө гараһан шухалын шухала тобшололнуудай нэгэн юуб гэхэдэ, һаяхан империализмын резерв, тыл боложо байһан колониальна болон колониальна шахуу оронуудай олонхинь тиимэ хэбээрээ байхаяа болёо. Арадуудай үни удаан саг соо хэһэн тэмсэлэй эсэстэ тэдэ оронууд эб найрамдалай эдэбхитэй хүсэнүүд болоо. Тэдэ оронууд империализмда болон колониализмда эсэргүүсэн, эрхэ сүлөөгэй болон национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө, элдэб ниитын байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан зэргэ ажабайхын түлөө тэмсэнэ.

Тэрээнһээ гадна капиталистическэ оронуудай ажалшад: хүдэлмэришэн анги, ажалша таряашад, интеллигенциин нилээд хуби эб найрамдалые сахихын түлөө бүхы хүсөөрөө эрмэлзэжэ, өөһэдынгөө ажабайдалые һайжаруулхын түлөө оролдожо байһыень хараада абаха хэрэгтэй. Тэдэ арадууд социалистическэ оронуудай эб найрамдалда дуратай политикые һайшаана. Капиталистическэ оронууд дотор коммунистическэ партинуудһаа гадна социалистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинууд бии байжа, хүдэлмэришэд болон таряашадай зарим хубинь тэдэниие даган ябана. Тэдэ партинуудай политическэ болон идеологическа үзэл бодолой марксистско-ленинскэ партинуудай үзэл бодолһоо ондоо байбашье һаань, тэдэ партинуудай гэшүүдэй олонхинь эб найрамдалай түлөө оролдоно. Эдэ асуудалнуудай талаар манай хүсэл оролдолго нэгэдэжэ болохо байна. Тиимэ болохолоороо эб найрамдал сахихые, бэхижүүлхые ехээр оролдожо байһан, капиталистическэ оронуудай үргэн ниитэ ажалшадай дунда империалистнууд түшэг тулгуури оложо шадахагүй байна.

Советскэ Союз эб найрамдалда дуратай гадаадын политика эрид шууд, зоримгойгоор ябуулдаг байгаа, ябуулхашье байха. Долоон жэлэй түсэбые бэелүүлхэ ябадал хадаа мүнөө үеын үндэһэн асуудалые, бүгэдэниитын эб найрамдал сахилгын асуудалые шиидхэлгэдэ тон ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Бидэнэр капиталистическэ оронуудтай эб найрамдалай үндэһэ һуури дээрэ мүрысэхые, үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ талаар, ороной экономическа шадалые хүгжөөхэ талаар, арадай материальна болон культурна жаргалта байдалые һайжаруулха талаар мүрысэхые хүсэнэбди. Мүрысөөн дотор байгуулалта бүхэнэй өөрынгөө экономическа болон оюун бэлигэй хүсые харуулхыень хүсэнэбди. Капиталистическэ дэлхэйн түлөөлэгшэнэрэй үлэмжэ һайнаар ойлгодог коммерческэ хэлэн дээрэ хэлээ һаа, өөһэдынгөө «бараануудые»: социалистическэ дэлхэй — өөрынгөө, капиталистическэ дэлхэй өөрынгөө бараануудые гаргаад табия. Байгуулалта бүхэн хүдэлмэриин үдэрэй хаана, хэдэн час соо үргэлжэлдэгые, ажалша хүнэй материальна болон оюун бэлигэй ямар зүйл абадагые, тэрэнэй ямар гэр байратай байһаниие, эрдэмдэ һурахынь тулада тэрээндэ ямар арга үгтэдэг байһаниие, гүрэнэй хэрэгүүдтэ, ороной политическэ ажабайдалда тэрэнэй ямараар хабаададаг байһаниие, материальна болон культурна бүхы баялигуудай эзэниинь хэн байһаниие — ажалладаг хүн гү, али ажалладаггүй аад, капиталтай хүнэй эзэн байһаниие байгуулалта бүхэн харуулаг лэ.

Арад зондо материальна баялигуудые ехээр үгэдэг, оюун бэлигэйнь ургахынь тулада арад зондо хизааргүй ехэ арга боломжо олгодог ниитын байгуулалтын түрүү байгуулалта гэжэ, ерээдүйн саг тэрэнэй талада байха гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Теэд ямар ниитын байгуулалта түрүү һайн бэ гэжэ хэн тодорхойлхо, шиидхэхэ гээшэб? Капиталистическэ оронуудай идеологуудай энэ асуудалые шиидхэхэ шүүхэ болоо һаань, бидэнэрэй зүбшөөрхэгүймнай элитэ. Мүн энэ асуудалые бидэнэрэй шиидхэхэ болоо һаа, буржуазна идеологуудай зүбшөөрхэгүй байһаниинь ойлгосотой. Тэдэнэршье, бидэнэршье өөр өөрынгөө һанамжа баримталһан зандаа үлэхэ бэзэбди. Теэд тиигэбэ яабашье тэрэ асуудалые хэн шиидхэхэ юм? Ниитын ямар байгуулалта һайн бэ гэжэ арад зон лэ шиидхэхэ байна. Арад зон ямар ниитын байгуулалта һайн бэ гэжэ зүбөөр шэлэхэ, тиихэдээ гүрэнүүдэй хоорондо дай үүдхэнгүйгөөр, водородно, атомна бомбонуудые хэрэглэнгүйгөөр шэлэхэ бэзэ гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Капиталистическэ оронуудта айхабтар шанга үрдилдөөн (конкуренци) болодог гээшэ. Өөрынгөө эд бараае хүнүүдээр худалдан абхуулха гэжэ хоёр баяшуулай айхабтар шангаар хоорондоо тэмсэхэдэнь, һайн шанартай, үнэгүй эд бараатайдань хүнүүд ошожо, тэдэниииень худалдан абадаг. Теэд нүгөөдэ баяниинь үхэдэггүй бшуу, тэрэниие ами наһанһаань хахасаажа, аладаггүй ха юм.

Танда ойлгосотой, энэ ёһоор бидэнэр хоорондохи харилсаагаа тогтооел гэжэ капиталистическэ оронуудта хандана бди. Ниитын хоёр системын харилсаае таанад эбэй ёһоной мүрысөөн гэжэ нэрлэхэ дурагүйт. Энээниие үрдилдөөн (конкуренци) гэжэ нэрлэбэл, таанадта дээрэ байна. Теэд тиигэжэ нэрлыт, бидэндэ хамаагүй. Гэбэшье юуншье гэжэ нэрлэбэл—мүрысөөн гү, али үрдилдөөн конкуренци гү—илгадгүй, юрэдөөл хоорондомнай гараһан асуудалнуудые пушка нээрүүлэнгүйгөөр, водородно, атомна буу зэбсэг хэрэглэнгүйгөөр, мүн хүн зониие олоорнь хюдаха химическэ, бактериологическа болон бусад зэбсэг хэрэглэнгүйгөөр, дай хэнгүйгөөр, хүн түрэлтэнэй үни холоһоо суглуулһан баялигые үгы хэнгүйгөөр шиидхэел гэжэ бидэнэр дурадханабди.

Арад зоной аша туһые эгээл һайнаар хангадаг, харадаг ниитын байгуулалтые шэлэхэ арга боломжо арадуудта олгоел. Капиталистическэ байгуулалта һайн юм гээд буржуазна ажал-ябуулагшад ходо хэлэнэ. Теэд тэдэнэр социалистическэ оронуудтай эбэй ёһоной экономическа мүрысөө хэхэ, ниитын байгуулалтые өөһэдөө шэлэхэ арга арадуудта олгохо дурагүй байдаг. Энэ юун тухай гэршэлнэб гэхэдэ, тэдэнэр өөһэдынгөө ороной арадта этигэнэгүй, арад зонһоо айна, өөрынгөө арадта найдажа шадахагүй байна.

Үгэ хэлэхэдээ «тэмсэл» гэжэ бү хэлыт, мүрысөөн гэжэ гү, али конкуренци гэжэ хэлыт гээд бидэнтэй хөөрэлдэхэдөө, США-гэй промышленностиин зарим ээзэд хэлэһэн байна. Харилсаагаа муудхуулхагүйн тулада, бидэнэр «мүрысөөн» гэжэ гү, али бүри «конкуренци» гэжэ хэлэхые зүбшөөхэ байнабди. Тиигэжэ бидэнэр нүгөө талынхидайнгаа хүсэлыень хангажа, тэдэнэй шэхэндэ дадаһан үгые хэрэглэхээр бэлэн гээшэбди.

Зүгөөр гансал үгэ дээрэһээ, юумэнүүдэй нэрэ дээрэһээ тэмсэл болоногүй ха гэжэ һанахаар. США-гэй президент Д. Эйзенхауэр, вице-президент Р. Никсон, Гүрэнэй секретарь Ф. Даллес, сенатор Хэмфри болон бусадай һүүлэй үедэ хэлэһэн үгэнүүдые хараад үзыт. Тэдэнэр үгэ соогоо һэргэг хёрхо байхые уряална, тэдээн соонь бидэн тухай муугаар һэжэглэн һанаха зүйлнүүд дайралдана, мүн урдынхидал адли дайн сэрэг хэхые уряалан хэлэхэ хүсэлэнтэй байһаниинь харагдана. Январиин 27-до пресс-конференци хэхэдээ, г-н Даллесай хэлэгшэдэл адли зүйлнүүд дайралдана. Советскэ Союз «хүйтэн дай» үргэлжэлүүлхэ хүсэлэнтэй, мүн СССР США хоёрой хоорондо зохихо худалдаа наймаа хүгжөөхэ тухай дурадхал оруулхадаа, Советскэ Союз бодото дээрээ капиталистическэ оронуудта эсэргүү хэжэ байгаа «хүйтэн дайнда» урданайхиһаа бүри таатай зохид байдал өөртөө, уласхоорондын коммунизмда, олгохые хүсэнэ гэжэ тэрэ ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр мэдүүлһэн байна.

Тиимэ болохолоороо США-гэй зарим хүсэнүүд манай оронуудай хоорондохи харилсаанда һүүлэй үедэ үзэгдэһэн зарим тэды һайжаралгые усадхаха һанаатай гээшэ. Иимэ һайжаралга А. И. Микоянай США-да һайнаар угтагдаһанһаа хойшо һүүлэй үедэ үзэгдэһэн байгаа. Тэдэнэр «хүйтэн дайе» урданайхидань адли болотор һэргээхэ, манай оронуудай хоорондохи харилсаае урданайхидал муу зандань байлгахые хүсэнэ.

Тиихэдэ США-гэй сэрэгэй мэдээжэ ажал-ябуулагшад юун гэжэ хэлэнэб? Дээрэ дурсагдаһан үгэнүүдэй хэлэгдэжэ байхатай хамта, бомбардировщигууд тухай, водородно, атомна бомбонууд тухай, тиихэдэ Советскэ Союзай шухала шухала объектнүүдые хэды час гү, али үдэр соо үгы хэжэ, тэрэниие бодохоёо болиторнь сохижо шадахабибди гэһэн мүн бусад ондоо, иимэ муу удхатай үгэнүүдые тэдэ сэрэгэйхидэй хэлэхэнь түргэдэбэ. Тобшоор хэлэхэдэ, Америкын эгээл бодолгүй, дан хэтэрхы схээр дай жүрөөдэшэһэн генералнууд үнэхөөрөөл бодото дайнда бэлэдхэхэ тухай, хүн зониие хюдаха тухай, үнэтэ баялигуудые үгы хэхэ тухай хэлэжэ байна.

Холбоото Штадууд Советскэ Союзда орходоо дай хэхэ талаар зохид эрхэ байдалтай гэжэ Америкын сэрэгэй, гүрэнэй ажал-ябуулагшад байд гээд лэ мэдүүлнэ. Яахадаа таатайб гэхэдэ, Европын болоч Азиин оронуудай газар дээрэ тэдэнэй айхабтар-олон сэрэгэй базанууд байрланхай, тиин манай орондо, Советскэ Союзда добтолходо тэдэниие хэрэглэхэ арга бии байна гэжэ тэдэ хэлэнэ. Харин тиихэдэ Советскэ Союзай түби хоорондын ракетэнүүдынь үшөө үсөөн гэжэ тэдэнэр хэлэнэ. Тиимэһээ дайн сэрэг Холбоото Штадуудта дан ехэ аюултай бэшэ юм гэнэ. Жэшээнь, США-гэй Оборонын министр Макэлрой һаяхан иигэжэ мэдүүлээ: Холбоото Штадууд СССР-эй хилэдэ дүтэ оршодог союзнигуудайнгаа газар дээрэһээ дай хэхэ болоно, харин Советскэ Союз өөрынгөө газар дээрэһээ табижа шадаха гансал ракетэнүүдтээ найдаха болоно.

США-гэй иигэжэ дай хэхэ болоо һаань, англичанууд, французууд, немецүүд, турогууд, грегүүд, италиинхид болон Америкын сэрэгэй базануудай орон доторнь оршодог бусад арадууд яахабибди гэжэ һайнаар бодожо үзэхэ бэзэ гэжэ һанагдана.

Дай хэхэ ехэ ехэ түсэбүүдэй буруугаар табигдахада, энэнь эб найрамдалай хэрэгтэ айхабтар ехэ гай хохидолтой хойшолонгуудтай алдуунуудта хүргэжэ болохо юм. Нүгөөдэ гүрэндэ нэгэ гүрэнэйнь мүнөө үедэ добтолхо буу зэбсэггүй гэжэ ямар нэгэн гүрэн тоолобол, тэрэ энэ таатай үеые һамбаашалан, дай эхилхэ гэжэ һанахадаа болохо. Хэрбээ Америкын зарим ажал-ябуулагшад мүнөө үедэ оронойнгоо газарые ойроо хүртэшэгүй гэжэ тоолоод, дай эхилхэ эгээл зохид үе болобо гэжэ һанахадаа, тиигээд энэ дайнда англиинхидай, французууд болон италиинхидай, немец, турогуудай, мүн бусад союзнигуудайнгаа шуһаар, ами наһаарнь илалта туйлахабди гэжэ һанахадаа болохо байна. Тиигэжэ дайнай болоо һаань, эдэ союзнигуудайнь газар дунда зэргын, мүн дүтын хараанай ракетэнүүдээр хубхай хооһон болотороо буудагдашаха байна. Тиихэдэ холын байдалые һайнаар бодожо шададаггүй сэрэгэй иимэ «стратегүүдэй» түсэбэй ёһоор, Холбоото Штадуудай газарта дайнай үедэ ямаршье һандаргалта болохогүй байна.

Иигэжэ өөһэдынгөө союзнигуудаар дай хүүлхээр Америкын ажал-ябуулагшадай бэлэн байһаниинь, гансал өөһэдынгөө аша туһа хараад, хүн түрэлтэнэй хуби заяае тоохо дурагүй байһаниинь—коммерческэ ябадал, мүн гансал баяжажа абахын тулада нүхэдһөө байтагай, өөрынгөө түрэһэн эсэгыешье худалдахаар бэлэн байдаг шуһанай наймаашадай политика мүн.

Манай арадта, манай Совет гүрэндэ, хүдэлмэришэн ангида, марксизм-ленинизмын үзэл баримталдаг хүнүүдтэ иимэ политикын айхабтар харша байһан тухайнь хэлэһэнэйшье хэрэггүй. Бидэнэр дайнай аюулые зайсуулхын түлөө, атомна, водородно буу зэбсэгые хорюулхын түлөө, тиимэ буу зэбсэгэй туршалгые болюулхын түлөө, амин шухала бүхы асуудалнуудаар США, Англи, Франци болон баруунай бусад оронуудтай али алиндаашье таарамжатай хэлсээ баталхын түлөө үсэд шангаар тэмсэнэбди. Бидэнэр ямаршье үндэһэ яһатанда хабаатай байгаа һаань—илгадгүй, ямаршье үнгэтэй арһатай, ямаршье шажанда шүтэдэг һаань—илгадгүй, хүнүүдые сэгнэдэг, хүндэлдэг байһан тулада-даал бүхы дэлхэй дээрэ энхэ амгалан байдал тогтоохын түлөө тэмсэнэбди.

Нүгөө олон хүнүүдэй ядарал зоболонгой ашаар өөрынгөө байдалые һайжаруулха гэбэл, энэнь гэмтэ ябадал болохо гэжэ бидэнэр тоолонобди. Дүтын, дүтын бэшэшье һаань—ямаршье арад айхабтар ехэ зоболон гасаланда ороһой гэжэ хүсэжэ болохогүй, мүн бусад арадуудай зоболонгой ашаар өөһэдынгөө байдалые һайжаруулха гэжэ ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр һанажа болохогүй гээд бидэнэр тоолонобди.

Хэрбээ Америкын политическэ, сэрэгэй ажал-ябуулагшадай гансал хара аминайнгаа аша туһые бэшэ, харин бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһые харалсадаг болоо һаань, энэнь гансал Америкын арадта бэшэ, харин дэлхэйн бүхы арадуудта ехэ туһа болохо һэн.

Хэрбээ сэрэг дайнай болоо һаа, Холбоото Штадуудай газарта дайнай аюул хүрэхэгүй гэжэ Америкын стратегүүдэй эндүүрхэеэ болихо саг ерээ гэжэ һананаб. Үнэн дээрээ энэмнай оройдоо тиимэ бэшэ ха юм, гансал Америкын генералнууд тиигэжэ һанадаг, хүсэдэг гээшэ. Бодото байдал ямар бэ гэхэдэ, дэлхэйн бүмбэрсэгэй ямаршье нютагта байһан дайсанда бодохогүй шанга сохилто хэхэ зэбсэг мүнөө Советскэ Союзда бии. Түби хоорондын баллистическэ ракетэнүүдые бидэнэр олоор бүтээн гаргажа байнабди гэхэдээ, бэеэ магтахын тулада тиигэжэ хэлэнэ бэшэ ха юмбибди. Мүн хэн нэгэниие занаха, айлгаха гэжэ тиигэжэ хэлэнэгүйбди. Харин үнэн байдал ямар бэ гэжэ харуулхын туладал тиигэжэ хэлэдэгбди.

Эб найрамдал тогтоохо гэжэ Советскэ Союзай эрмэлзэжэ байһан тухайнь манай долоон жэлэй түсэб эгээл үнэншэмэ һайнаар, эли тодоор гэршэлнэ. Бидэндэ энхэ амгалан байдал хэрэгтэй, тиин тиимэ байдал тогтоохын түлөө бидэнэр ехэ нэтэрүүгээр, эрид шууд тэмсэнэбди. Манай юртэмсын бүхы арадууд энхэ амгалан байдал тогтоохые хүсэжэ байна. Эгээл тиимэһээ Советскэ Союзай ябуулдаг эб найрамдалай политикые бүхы дэлхэйн арадууд дэмжэнэ, тэрэниие айхабтар ехээр хүндэлнэ.

Нүхэд! Уласхоорондын түгшүүрилтэ шанга байдалые һуларуулха хэрэгтэ США Советскэ Союз хоёрой харилсаае һайжаруулха гээшэ онсо шухала удха шанартай. Даншье үни бэшэ Советскэ Союзай болон Америкын Холбоото Штадуудай Правительствонууд нилээд шанга удхатай бэшэгүүдые андалдан абалсаа. Энэ юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, уласхоорондын байдалай айхабтар шухала асуудалнууд тухай тэрэ бэшэгүүд соо хэлэгдээ бшуу. Мүн США-гэй зарим ябуулгынь эб найрамдалда дуратай арадуудай һанаае зобоожо байһан дээрэһээнь, бидэнэр тэдэ ябуулгадань ямараар хандажа байһан тухайгаа хэлэнгүй байха аргагүй байгаабди.

Мүнөө эдэ үйлэ хэрэгүүд үнгэржэ, хойномнай үлэбэ. Бидэнэр саашаа, урагшаа хараха ёһотойбди. Советскэ правительство уласхоорондын шанга байдалые зөөлэрүүлхын, бүхы оронуудтай харилсаагаа һайжаруулхын түлөө али болохо хэмжээнүүдые өөрынгөө зүгһөө абана. США-гэй президент болон бусад хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадынь А. И. Микоянтай хөөрэлдэхэдөө, энхэ тайбан байдал тогтоохые хүсэнэбди гэжэ хэлэһэн байгаа. Хэрбээ үнэхөөрөө тиигэжэ хүсэдэг юм һаа, тэдэнэр гүрэнүүдтэй эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон байха шухала гэжэ мэдэрээд, энээнэйнгээ үндэһөөр Советскэ Союзтай, бусад социалистическэ оронуудтай харилсаагаа тогтоохо бэзэ гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Үгээ һайнаар ойлголсодог болохо, гүрэнүүдэй хоорондо хани барисаа тогтоохо хэрэгтэ худалдаа наймаа, культурна холбоо харилсаа үргэдхэлгэ, тэрэшэлэн гүрэнэй, ниитын ажал-ябуулагшадай нюураараа уулзалга шухала үүргэ дүүргэжэ шадаха байна.

1955 оной зун дүрбэн гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй Женевэдэ нюурааараа уулзахадань, бүхы дэлхэйн олониитэ ямар ехээр һонирхон һайшаагаа һэм гэжэ бүгэдэ һананабди. Эб найрамдалые хүсэдэг хүнүүд гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд уулзажа, уласхоорондын байдал һайжаруулха тушаа нилээд ехэ алхам хэгдэбэ гэжэ тоолоһон байгаа.

Женевэдэ байхадаа, бидэнэр г-н Эйзенхауэртэй һайнаар уулзаһан, хөөрэлдэһэн байнабди. Г-н Эйзенхауэр өөрөө генералшье һаа, арсалдаата асуудалнуудые гансал пушкануудай хүсөөр шиидхэхэ, бүхы асуудалнуудые буу зэбсэгэй хүсөөр лэ шиидхэхые хүсэдэг сэрэгшэдэй тоодо орохогүй ха гэжэ би тиихэдэ һанаа бэлэйб. Дайн сэрэгые болгуулхагүй гэжэ эрмэлзэнэб гээд тэрэ нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн байна. Эдэ бүгэдые бидэнэр сэгнэжэ хүндэлнэбди. Тиигээд энэ хэлээшэеэ бодото хэрэгүүд дээрэ бэелүүлхэ бэзэ гэжэ найданабди.

Нүхэр Микоянай США ошоходонь манай оронуудай хоорондохи харилсаан саашадаа һайжархань, хүгжэн үргэдхэнь, уулзалган олошорхонь гэжэ найдахаар болоо һэн. Нүхэр Микоян амаралтынгаа үедэ США ошоод ерээ гэжэ эндэ хэлэхэдэ таарамжатай. Теэд тэрэмнай Советскэ Союздаал ёһотойгоор амарааб гэжэ таажа абахаар эндэ дуугарбал.

Нүхэр Микоянай США-гаар ябаад ерэһэнэй һүүлээр манай оронуудай хоорондохи харилсаан зарим тэды һайжаржа эхилһэн, хоёр гүрэнэй эбтэй эетэйгээр харилсадаг болохо тээшэ шэглэн һайжарһан байна. Зарим политическэ ажал-ябуулагшадта энэ һайжаралга муу шэнгеэр үзэгдэбэ ха. Тиимэһээ нүхэр Микоянай аяншалга США-гэй олониитын һанал бодолдо балай һайнаар нүлөөлөөгүй гэжэ хэлэхэ һэдэлгэ гарана.

Энэ мэтын уулзалгануудые саашадань үргэдхэн олошоруулха гэн гэһээ, США-гэйхид тад ондоо юумэ хэжэ байна. Январиин 28-да пресс-конференци болоо. А. И. Микояндал адляар Н. С. Хрущевой США ерэхэ арга байха гээшэ гү гэжэ нэгэ корреспондентын асуухада, президент Эйзенхауэр иимэ арга байхагүй гэжэ хоёр ондоогоор ойлгохоор бэшэ, сэхээр харюусаһан байна. «Г-н Микоян шэнгеэр аяншалан ерэжэ болохогүй» гэжэ тэрэ мэдүүлээ. А. И. Микоянай США ошоходонь болохо, минии ошоходо болохогүй ха юм даа.

Энэмнай, үнэхөөрөөл, оройдоо хүлеэгдээгүй тобшолол байна даа. Илгалга, газаашалга шэнги юумэн боложо байнал. Бүгэдэндэ хабаатай эрхые нэгэнэйнь эдлэхэ аргатай байхадань, нүгөөдэһөөнь иимэ эрхэ хаһажа байна бшуу.

Минии энэ хэлээшые зүбөөр ойлгог. Би США ошохо табилга гуйха гэжэ һанана бэшэб. Тэрээншьегүйгөөр ажал хүдэлмэримнай ехэ. Гадна би олон оронһоо уряалтай аад, тэдэ оронуудта ошохо забдаа саг арай гэжэ олоноб. Тиимэ болохолоороо США минии ошохо хүсэл тухай эндэ хэлэгдэнэ бэшэ, харин ондоо юумэн тухай—хүнэй эрхэ тухай хэлэгдэнэ гээшэ. США ошохо эрхэтэй болодог бусад зоной эдлэдэг эрхые яаһандамни президент намһаа хаһаба гээшэб, ойлгоногүйб.

Советскэ хүнүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, бидэнэр энэ мэтын асуудалнуудта ондоогоор хандадагбди. Ондоо оронһоо политическэ ажал-ябуулагшадайшье, миин аяншадайшье ерэхэдэнь бидэнэр баярта[й] байдагбди.

Һүүлэй үедэ Америкын делегацинууд, парламентын ажал-ябуулагшанар, туристнар Советскэ Союз ерэдэг, советскэ хүнүүдэй Холбоото Штадуудта ошодог һайн заншал бии болонхой. Энээниие һайшаахаар байна. Манай арад америкынхидые хүндэтэй һайнаар угтадаг, тиихэдэ Америкыншье арад зон манай хүнүүдтэ хани ёһоор һайнаар хандадаг байна. Энэнь илангаяа нүхэр Микоянай Америкада ошоод байхада элеэр харагдаа. Тиигээд хэрбээ господин президентын манай орондо ерэхэ гэжэ шиидээ һаань, манай правительствошье, совет арадшье тэрэниие үнэн зүрхэнһөө хүндэлэн, һайнаар угтаха һэн. Тиихэдээ тэрэ дуратай хүнээ хажуудаа абаад ябахадань хамаагүй, бидэнэр бултыень һайнаар угтахабди. Господин президент Советскэ Союзай карта хараад, манай ороной хаагуур ябаха нютагуудаа өөрөө шэлэг. Манай орон үргэн ехэ, эндэмнай һонирхолтой һайхан газарнууд олон, айлшалхааршье, һонин юумэ харахааршье газар бии гээшэ. Хэрбээ господин президентын айлшалжа ерээ һаань, энэнь али али орондомнайшье туһатай байха, мүн энээниинь США болон Советскэ Союзай арадууд һайшааха бэлэй. Манда баһа тиимэ дурадхал хэхэт гэжэ энэ дурадхал бидэ хэнэгүйбди. Бидэ заабол США ошохо һэмди гэхэгүйбди.

Гүрэнүүдэй, ниитын ажал-ябуулагшадай бэе бэетэеэ уулзажа, хөөрэлдэхэдэнь, бэе бэедээ айлшалалсахадань, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанда энэнь туһа болоно, хүн зоной зүрхэ сэдьхэл дулаасуулха, баясуулха байдал бии болгоно, мүн ерээдүйн түлөө айн зобонгүйгөөр ажаһууха, дайн байлдаанай аюул усадхажа, гүрэнүүдэй эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон байха арга олгохо байна гэжэ бидэнэр тоолодогбди.

Арадуудта «хүйтэн дайн» хэрэггүй. Тиимэһээ уласхоорондын харилсаанай элдэб олон «зангилаануудые» (арсалдаата асуудалнуудые) байлгаһанай хэрэггүй гээшэ. Түбхын түрүүндэ Германитай эбэй договор баталха, Берлин тухай асуудал шиидхэхэ тухай би хэлэнэб. Хэрбээ эдэ асуудалнуудай манай дурадхаһанай ёһоор шиидхэгдээ һаань, али алимнайшье ямар нэгэн олзо олохогүй байна, зүгөөр «хүйтэн дай» усадхаха, буу зэбсэг хуряаха тухай асуудалнуудые шиидхэхэ эрхэ нүхэсэл бии болохо, мүн арсалдаата асуудалнуудые дайн сэрэг хэрэглэнгүйгөөр шиидхэхээр гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаае тогтоохо эрхэ нүхэсэл бии болохо байна.

Америкын Холбоото Штадууд Советскэ Союзтай хэлсээ хэхэдээ жааханшье буулта хэхэгүй, хэрбээ иимэ буулта хээ һаань, «хүйтэн дайн» усадхагдахагүй, харин Советскэ Союз лэ энэ «дайнда» таатай зохид байдалтай болохо юм гэжэ Гүрэнэй секретарь Даллес хэлэнэ. Тиихэдэнь бидэнэр г-н Даллеста нигэжэ хэлэхэ байнабди: ха-нэгэн бидэндэ буулта хэг лэ гэжэ эринэгүйбди, харин үгеэл ойлгосохые хүсэнэбди, ухаатай һайнаар бодото байдал сэгнэдэг болохыенай хүсэнэбди. Советскэ Союз өөртөөшье, США-дашье «хүйтэн дай» эрхилхэдэнь таатай зохид байдал олгохо гэжэ оролдоногүй, тиигэгээдшье «хүйтэн дайнда» илажа болохогүй ха юм. Гэбэшье тэрэмнай бүгэдэндэ аюултай юумэ гээшэ. Хэрбээ «хүйтэн дай» хэхэ булюу һайн байдал Советскэ Союз олобо гэлэй, харин США тиимэ булюу байдалаа алдаба гэлэй. Теэд энээгээр «хүйтэн дайн» дүүрэшэхгүй бшуу. Юундэб гэхэдэ США алдаһан булюу байдалаа тэхэрюулхын тулада өөрынгөөл ябуулдаг политикые үргэлжэлүүлхые эрмэлзэхэ байна бшуу.

Хэрбээ «хүйтэн дайнда» хэн нэгэн булюу байдалтай болохо гэжэ бодобол, тиимэ «дайн хэзээшье дүүрэхэгүй гү, али бүри доро юумэ—бодото дайн сэрэг болошохо байна. Правительствонууд «хүйтэн дай» болюулха гэжэ эрид шангаа...

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН ЭЭЛЖЭЭТЭБЭШЭ XXI СЪЕЗД

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ түгэсхэлэй үгын үргэлжэлэл

дэхэ, тиигээд мүнөө үедэ техни- айхабтар ехээр хүгжөөд бай- нь, нилээд бага шэнгеэр хараг- болоһон нэгэ юртэмсэ дээрэ һуунабди, тиимэһээ болгоомжо- байха хэрэгтэй, мүн эбтэй гээр зэргэ оршон байхын ту- али болохоор оролдохо ёһотой түбхын түрүүндэ ойлгохо хэ- й байна.

дэнэр «хүйтэн дайн» шадаал түргөөр дүүрэһэй гэжэ хүсэнэ. Тиигээд, г-н Даллес, арадууд- рэггүй энэ «дайнда» заатагүй ата» туйлахаяа һанаа юм най, бидэнэр «хүйтэн дайнай» хыень бодожо, танииc. «ила- дээрэ тоолохоор бэлэмди. Гос- зар, энэ «дайнда» «илабабди» өөһэдыгөө тоолыт, гансал тэ- ээ түргэн дүүргыт.

одэб нийтын байгуулалтатай гү- удэй эбтэй эетэйгээр зэргэ ор- байха гэхэдэнь, ушаржа бай- бүхы һаад тойбые замһаа зай- лха хэрэгтэй. Солдадай уйтан үмдэһэн дээрэһээ тэрэнь ень хабшажа, холгоожо, сол- й ёһотой алхамаар алхалха гэ- һаалта хэхэдэнь, гуталаа да- зһажа үмдэхэ гү, али зарим- тэрэнээ һэлгүүлхэ саг болодог э.

политикадашье иигэхэ ёһо- байна. Уласхоорондын байда- муудхажа, эбтэй эетэйгээр зэр- оршон байха гэхэдэ һаад уша- даг бүхы юумые зайсуулха ла. Мүнөө һаалта тойбо боло- байһан юумэн ямар бэ гэхэдэ, ун Германиие зэбсэгжүүлхэ н хараа шугам болоно. Герма- й эбэй договор баталха тухай етскэ Союзай дурадхал оруул- ань, Советскэ Союз нихэдээ тэн дайнда» илахаяа һанаба гэ- элэхэ шалтаг Даллес олоһон а. Теэд эбэй договорой бата- хадань хэн иланаб, хэн илаг- аб? Энхэ амгалан байдал тогто- оруулхые хүсэгшэ бүхы хүнүүд а, харин эб найрамдалые хү- гүйшүүл илагдана. Тиимэ бо- оороо, эбэй договор хадаа эн дайнда» ямар нэгэн гүрэнэй ын түлөө хэгдэһэн ябадал бэ- харин арадуудай нийтэ хэрэг но. Хэрбээ Холбоото Штадууд ние үрдижэ, эбэй договорой т бэлэдхээ һаань, бидэнэр ямар нэгэн далда зорилгоор ние хэжэ байна гэжэ гомдо- ожэглэхэгүй һэмди, мүн хэл- ээ хулжахын тулада шалтаг ой энээнние хэрэглэхэгүй һэм-

оветскэ Союз Германитай эбэй воор баталха тухай проект зо- н табижа, үүсхэл гаргаа. Хэрбээ боото Штадууд энэ проект ту- ямар нэгэн ажаглалта хэхэ гү, ямар нэгэн тусгаар һанамжа лха, тэрэнние договорто хараа- ха дуратай байгаа һаа, тэрэ ижонуудаа хэлэжэ байг лэ, ье тэдэнние хориногүй, һаалта гүй бшуу. Иигэжэ һанамжаяа лдаха зорилгоор лэ эбэй кон- енци зарлаха гэжэ дурадхагда- а юм.

үүл тиимэһээ, бидэнэр, эб най- далай хэрэгые бэхижүүлхэ зо- отой советскэ дурадхалнуудые эр сэгнэн ойлгохыень США-гэй н бусад баруун гүрэнүүдэй хү- эрилэгшэдые уряалнабди.

аруун Берлин тухай асуудал д үзэе. Баруун Берлиниие үгэ- алдажа болохогүй гэжэ Даллес нэ. Хэндэ алдаха, үгэхэ тухай хэлэнэ хаб? Баруун Берли- е хэн нэгэндэ үгэхэ тухай совет- дурадхалнууд соо хэлэгдэнэ ?

рбээ Германиин Демократиче- Республикын түбтэ оршодог уун Берлин дотор хүниие һанаа болгохо, арсалдаа тоосолдоо аха ушарнуудай гаража бай- үй һаань, Берлин тухай асуу- шье табигдахагүй байгаал. Теэд өө үедэ Баруун Берлин гээшэ ршье муу юумэнэй болохоор га- болошоод байна бшуу. Баруун ин хадаа даритай погреб соо жо байһан фитиль гү, али ршье сагта тэһэржэ боломоор идхагдаһан механизмтай бомбо ти болонхой гэхэдэ болоно. Би- р юундэ иимэ байдалые зан- үлөөхэ гээшэбибди? Дүрэжэ һан фитилиие унтараабал, ар хүдэлдэг механизмтай бом- зайсуулбал дээрэ бэшэ аал? аниин хоёр гүрэнэй аша туһые алсахатаяа хамта, тус асуудал ыхэлгэдэ хабаатай бусад гүрэ- аша туһада хохидол ушарууд- үй, гомдолгүй ондоо шиидхэбэ- олохонь бэрхэтэй. Энэ шиидхэ- я мүнөө ямар бэ гэхэдэ, Ба- н Берлиниие өөрын мэдэлтэй го- болгохо гэһэн шиидхэбэри мүн но. Энэ шиидхэбэри городто ойһон ажабайдалай заншал ёһые ангагүй, тиигээд тусхай эрилтэ- эй хангагдабал, ямар нэгэн гү- й энэ городой дотоодын хэрэ- атэ оролсохо аргагүй болгоно.

Тиимэһээ бидэнэр Холбоото адууд, Англи болон Франциитай таараа Баруун Берлин тухай дү- н зохёолгодо хабаадалсахаар бэ- ди. Энэ дүримэй ёһоор, Баруун ин таарамжатай зохидоор хүгжэхэ, мүн харилсаха дуратай бүхы оронуудтаяа харилсаа тогтоохо аргатай болохо, гадна эдэ оронуудай түлөөлэгшэд өөрын мэдэлтэй Баруун Берлиндэ ошохо аргатай болохо ёһотой. Мүн өөрын мэдэлтэ городой дүрим ёһые сахилгада Нэгэдэмэл Нацануудай Организацин хабаадалсаха дуратай һаань, бидэнэр зүбшөөхэбди. Тиигээд энэ хэрэгтэ ООН ямар аргаар хабаадуулагдажа болохоб гэһэн асуудалые зүбшэн хэлсэхээр бэлэмди. Германиин Демократическа Республикын газар дээрэ Берлинэй оршодог хадань, эдэ дурадхалнуудые зохёохо шиидхэхэдээ ГДР-ые хабаадуулха хэрэгтэй. Хэрбээ Баруун Берлинэй өөрын мэдэлтэй, амгалан город болоо һаань, энэнь бусад арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэ эрхэ нүхэсэл бии болгохо, тиин Европодо, тэрэшэлэн бүхы дэлхэй дээрэ аюулгүй байдал хангаха хэрэгтэ туһа болохо гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Би, магад, урдань хэлэһэн юумээе дахин дабтажашье болоноб, теэд энэмнай мүнөө үедэ тохёолдоһон байдалай ямар шанга байһыень нүгөө талынхидаймнай ойлготорнь, мүн иимэ шанга байдалай саашадаа байбал, юун болохоб гэжэ ойлготорнь, юрэдөөл энэ асуудал зүбөөр ойлгодог болоторнь хододоо хэлэжэ байха асуудал шуу. Советскэ Союз урдаа табиһан зорилгоёо дүүргэхын тулада хүсэл оролдолгоёо һуларуулхагүй.

Европодохи энхэ байдалые тогтонижоруулха, арадуудай аюулгүй байдал хангаха зорилгоор оруулагдаһан манай дурадхалнуудые дэмжэхыень уряалан, съездын трибунаһаа немец арадта хандахыемни, нүхэд, зүбшөөгыт.

Һүүлэй 25 жэлэй туршада германска империализм дэлхэйн шуһата дайнуудай оёоргүй нүхэн руу немец арадые хоёр дахин хаяа. Мүн олон ороной арадууд энэ дайнда татагдажа ороо. Гэбэшье манай ороной арадууд, мүн немец арад энэ дайнуудта эгээл ехэ хохидолдо ороһон байна бшуу. Ямар ехэ шуһан, ямар ехэ нёлбоһон адхараад, манай оронууд ямар ехэ һандарал хохидолдо ороо гээшэб!

Гитлер националистическэ, шовинистическэ номнол үргэнөөр ябуулһанай ашаар дэлхэйн хоёрдохи дайнда бэлэдхэжэ, тэрэниие үүсхээ. Германи хадаа дэлхэйн ямаршье гүрэнһөө булюу юм, немецүүд хадаа зонхилогшодой раса гээшэ, мүн Германиин газар дайдые, «амидарха дайдыень» заатагүй Урал хүрэтэр үргэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ Гитлер немецүүдэй добиршотор хэлэжэ байгаа бшуу. Гитлерэй үүсхэһэн сэрэг дайн яажа дүүрээ һэм гэжэ бүгэдэ мэдэнэт. Немецүүд Европын арадуудта айхабтар ехэ гасалан зоболон асарбашье, үй бута сохюулһан байна. Мүнөө дайнда эгээл ехээр жүрөөдэшэһэн Баруун Германиин политигуудай Гитлерэй замаар ябахые хүсэжэ байһандань шаналмаар. Тэдэнэр түүхын һургаалһаа ямаршье юумэндэ һураагүй гээшэ ха. Тэдэнэр немец арадые аяар гурбадахяа булимтархы шуһата дайнда бодхоожо туршаха һанаатай.

Өөрынгөө экономико, соёл культура амжалтатайгаар хүгжөөжэ, арад зоноймгоо ажабайдал һайжаруулжа байһан социалистическэ оронуудай арадуудые ан зэрлигээр үзэн ядахаһаа бэшэ, ондоо юунэйшье боложо байһыень империализмын зонхилогшод харахаяа болишонхой. Тэдэнэр түбхын түрүүндэ немецүүдтэ түшэглэн, түүхын ябасые тогтоожо, тэрэниие һөөргэнь тэхэрюулхэ хүсэлэнтэй. Теэд атомна, водородно буу зэбсэгэй, ракетнэ техникын бии болоод байхадань, иимэ һэдэлгэ хадаа айхабтар тэнэг ябадал байха юм. Юуб гэхэдэ, энэ һэдэлгын хэгдэбэл, олон миллион хүнүүдһээ байтагай, бухэли үндэһэ яһатан, гүрэнүүд хосорхо бшуу. Тиигээд социалистическэ гүрэнүүдтэ эсэргүү дайнда Баруун Германиин хабаадаа һаань, тэрээндэ түрүүшын сохилто заатагүй буужа, мүнөө үедэ суглараад байһан водородно буу зэбсэгэй нилээд ехэнхи хубинь немецэй газар дээрэ тэһэрхэ ёһотой байна.

Баруун Германи саашадаа яажа хүгжэхэ гээшэб—арадуудай хоорондо дайн сэрэг үүсхэхэ гуламта болон хүгжэхэ гү, али иимэ гуламтануудые усадхаха тээшэ хүгжэжэ, ямаршье социальна байгуулалтатай һаань илгадгүй—гүрэнүүдэй хоорондо хани барисаата харилсаа тогтоохо зам гаргажа үгэхөөр хүгжэхэ гү гэһэн аргагүй ехэ харюусалга бидэн дээрэ байна гэжэ немец хүдэлмэришэд, таряашад, интеллигенци, тэрэшэлэн Баруун Германиин партинуудай хүтэлбэрилэгшэд, ФРГ-гэй гүрэнэй ажал-ябуулагшад ойлгохо бэзэ гэжэ бидэнэр найданабди.

Ажалша, бэлигтэй немец арад олон агуу ехэ гүн ухаатаниие, гайхамшагта эрдэмтэдые, поэдүүдые, хүгжэмшэдые дэлхэйдэ үгэһэн байна, хүсэ ехэтэ промышленность байгуулаа, ажабайдалай үндэр хэмжээ хангана. Гитлер болон геббельснүүдэй тэдэнние тухирһаншье һаань, бусадай газар булимтаржа абангүйгөөр, эдэ бүгэдые арад туйлаа. Немец арад хадаа өөрынгөө ерээдүйе дайн сэрэгтэ бэшэ, харин амгалан ажалда бэдэрхэ ёһотой гэжэ энэ баримта гэршэлнэ бэшэ гү. Хэрбээ мүнөө үедэ бии байһан түгшүүрилтэ байдал усадхагдажа, Советскэ Союзтай, Хитадай Арадай Республикатай, социалистическэ бусад оронуудтай, дэлхэйн бүхы оронуудтай экономическа харилсаагаа хүгжөөхэ гэжэ ФРГ-гэй правительствын оролдолго гаргабалынь, немец арад өөһэдынгөө хүсые хэрэглэхэ бүри ехэ арга олохо байна. Тиигэжэ немец арад өөрынгөө экономикые хүгжөөхэ, өөрынгөө материальна энхэ байдал һайжаруулха, өөрынгөө нацнин материальна болон ухаан бодолой баялигые арьбадхаха аргатай болохо.

Тиибэшье Баруун Германиин канцлер г-н Аденауэрай ондоо тээшээ харадагыень шаналмаар юм. Тэрэ хадаа «хүйтэн дайе», «хүсэ баримталха» политикые үргэлжэлүүлхэ гэжэ оролдоно. Та, г-н канцлер, голой эрьедэ хахуули баряад, тэрэ голдотнай байдаггүй загаһые хахуулидаха гэжэ хүлеэжэ һуунат. Огто бүтэхэгүй энэ бодолоо танай орхихоор саг болоо бэшэ гү.

Хэрбээ байгуулагдаха харилсаа холбоонойнгоо түлөө манай ороной юумэ түлөөгүй һаа, Советскэ Союзтай Германиин Федеративна Республика харилсаа холбоо тогтоохогүй юм гэжэ г-н Аденауэр мэдүүлнэ. Г-н канцлер, бакалейнэ алаабхиин наймаашан шэнгеэр политикада бү хандыт. Бидэ танда үритэй бэшэлди, бидэ юумэ түлэхэгүйбди. Зүүн болон Баруун хүршэнэртээ эбтэ амгаланаар харилсан ажаллахаһаа ондоо зүб политика ФРГ-эйдэ байжа болохогүй, гэжэ, та өөрөө, таанадай союзнигуудай туһаламжааршье Зүүн Германидахи социалистическэ байгуулалта усадхажа шадахагүйлтэ гэжэ ойлгыт гэжэ бидэ хүсэхэ байнабди.

Зүүн Германиин немецүүд хуушан байдалдаа бусаха дурагүй. Бидэнэр тэдэнэй хэрэг үйлые ойлгодогбди. Германска Демократическа Республикые дэмжэдэг байгаабди, саашадаашье дэмжэхэбди. Баруун Германида мүнөө байһан байгуулалтые усадхаха гээшэ зүб хэрэг гэжэ Зүүн Германиин немецүүд өөрынгөө талаһаа бодомжолхо болоо һаань, таарамжатай байжа болохо. Зүгөөр асуудалые иигэжэ табиха гээшэ бүтэхэгүй хэрэг болоно. Юундэб гэхэдэ, социальна һэлгэлтэнүүдые арадууд өөһэдөө бэелүүлдэг юм, эндэ ямаршье аралжаа наймаан байжа болохогүй.

Түүхэтэ тусгаар оршон байдалтай тааралдаһан бодото байдалһаа үндэһэлһэн политика баримталха хэрэгтэй. Хэрбээ энээние ойлгонгүйгөөр, ажабайдалай амисхалые болон һудалайнь сохисые мэдэрэнгүйгөөр хуушан замаараа ябаһан тээшээ ябажа байха болобол, тэрээнһээ хэдэн миллион хүн хохидожо болохо байна. Бидэнэр танай дурадхалнуудые дуулахаар бэлэмди. Хэрбээ тэрэ дурадхалнуудайтнай зүйтэй байбалынь, бэе бэедээ таарамжатай хэлсээ хэмээр үндэһэ оложо, гараа табихын тулада, танай болон манай дурадхалнуудые хаража үзэхын тулада нэгэ столдо һуухаар зүбшөөлөө үгэхэ байнабди.

Зүгөөр хэрбээ Германска Демократическа Республикые усадхаха гү, али тэрэниие булимтаран абаха, ГДР-эй ажалшадай социальна туйлалтануудые усадхаха гэһэн услови танай табиха байбалтнай, бидэнэр тиимэ условинуудые зүбшэн хэлсэхэгүйбди. Хэрбээ бидэ иимэ юумэ хээ ха даа, өөһэдынгөө бэелүүлхэ эрхэгүй юумые бэедээ даажа абаха байнабди. Юундэб гэхэдэ, энэмнай бусадай хэрэгтэ хамааралсаһан ябадал болоно бшуу.

Ямар социальна байгуулалта тэрээндэ хэрэгтэйб гэжэ арад бүхэн өөрөө шиидхэхэ ёһотой. Хэзээ тэрэниие шиидхэнэб, тэрэ өөрынь хэрэг. Хэрбээ гурбадахи талын хамааралсалгүйгөөр, баруун оронуудта ехэ олоор хэлсэдэг сүлөөтэ һунгалта гэдэгые үнгэргэхые Германиин хоёр гүрэндэ һуудаг немецүүдэй зүбшөөрхэ байгаа һаань, бидэ тиимэ һунгалта үнгэргэхыень арсахагүй байнабди. Нэгэ хэдэн сагай үнгэрөөд байхада баруун Германида капиталистическэ байгуулалта усадхаха гэһэн сүлөөтэ һунгалта немецүүд хэхэеэ һанажа болохо гэжэ уридшалан хэлэжэ болоомоор шуу. Канцлер Аденауэр энээн тухай бодол оройдоо һанаандаашье оруулнагүй ха даа. Тиихэдэ иимэ юумэ боложо магадгүй. Зүгөөр энэ хадаа немецүүдэй өөһэдынь шиидхэхэ хэрэг.

Сүлөөтэ һунгалтануудай тушаа хэды үгэ хэлэе. Баруун гүрэнүүдэй зонхилогшод иимэ һунгалтануудые өөрынхеэрээ ойлгодог. Вьетнамые амгалан ёһоор нэгэдүүлхын тулада Урда болон Хойто Вьетнамда сүлөөтэ һунгалтануудые үнгэргэхэ гэһэн хэлсээн 1954 ондо баталагдаһан байгаа. Зүгөөр Америкын Холбоото Штадуудаар дэмжэгдэһэн Урда Вьетнамай айхалбалхай правительство эдэ һунгалтануудые таһалдуулһан байна.

Нүхэдүүд! Уласхоорондын шухала асуудалнуудай нэгэн гэжэ бидэнэй тоолодог нэгэ асуудалда мүнөө тогтохые хүсэнэб. Атомна болон водородно зэбсэгэй туршалгые болюулха тухай асуудал эндэ хэлэгдэхэ байна.

Ядерна тэһэрэлгэнүүдые хайшан гэжэ мэдэхэб, хэрбээ ядерна туршалгануудые болюулха тухай хэлсээ баталаад байгаа һаа, тус хэлсээндэ хабаадагшадай, тэрэниие бултадаа наринаар сахиха ябадал хайшан гэжэ хангахаб гэһэн асуудалые хэлсэхын тулада үнгэрэгшэ зун Женеводэ энэ асуудалаар экспертнүүдэй зүблөөн болоһон байна. Хаанашье ядерна туршалга хэгдэбэл элирүүлжэ хүсэд болохо юм гэһэн Советскэ Союзай хараа бодолые зүблөөнэй дүнгүүд бүрин лаблаһан байна. Эгээн ехэ нэрэ хүндэтэй мэргэжэлтэд, тэрэ тоодо советскэ, американска, английска мэргэжэлтэд атомна болон водородно бомбонуудай тэһэрэлгые тодоруулха тушаа хиналта тогтоохо тодорхой дурадхалнуудые зохёоһон байна.

Экспертнүүдэй амжалтатай хүдэлмэреэр бидэ баясаа бэлэйбди. Женеводэ болоһон зүблөөнэй нэгэн дуугаар баталан абаһан тобшолол болон дурадхалнуудые Советскэ правительство бүрин һайшааһан байна. Ядерна зэбсэгүүдэй туршалгые хэтын хэтэдэ болюулха тухай хэлсээ США-тай, Англитай саашадаа ямаршье һаадгүйгөөр баталхамнай бэзэ гэһэн һанамжа манда бии болоһон байгаа.

Тэрэнэймнай бүтөөгүйнь гэмшэлтэй. Туршалгые болюулха тушаа договор зохёохо, баталха гэһэн зорилготой Советскэ Союзай, США болон Англиин правительствын түлөөлэгшэнэр гурба һара үлүүтэй Женеводэ зүблөө хэжэ байна. Тиигэбшье хэрэгынь урагшаа ябанагүй. Энэ хэлсээнэй ябасаһаа хаража үзэхэдэ, манай партнёрнууд үгээ ойлголсожо, хэлсээ баталхагүй гэһэн зорилго урдаа табина гээшэ ха.

Юун дээрэһээ үндэһэлжэ би иимэ тобшолол хэнэ биб? Иимэ тобшолол хэхэ баримтанууд олон.

Экспертнүүдэй зүблөөнэй үедэ туйлагдаһан ашатай туһатай үрэ дүнгүүдые Англиин хүсэдөөр дэмжэһэн Холбоото Штадууд нэн түрүүн үгы хэхэ гэжэ оролдоо. Экспертнүүдэй тобшололые түрүүшээр һайшаажа байһан американска правительство газар доро хэгдэһэн тэһэрэлгэнүүдые элирүүлхэ гээшэнь түбэгтэй гэһэн «шэнэ мэдээнүүд» бии болоо гэжэ гэнтэ тад ондоо һанамжа хэлэһэн байна. Үнэнтэ байдал америкынхидэй хэлэгшэһээ тад ондоо байна. Техникын саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулагдажа байдаг дээрэһээ, улам саашаа болохо бүри ямаршье ядерна тэһэрэлгые тодоруулха гээшэ бүри бэлэн болохо бшуу.

Экспертнүүдэй һайшааһан дурадхалые шэнээр хаража үзэхэ гэһэн ябадал хадаа атомна болон водородно зэбсэгүүдэй туршалгые болюулха тухай хэлсээ баталха хэрэгтэ һаад хэхэ гэһэн зорилготойгоор эдэ бүгэдэ хэгдэнэ гэжэ бидэ ойлгонобди.

Туршалгануудые болюулха тухай договорой бэелүүлгые хинан сахиха системэ байгуулха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхэ үедэ США болон Англиин оруулһан дурадхалнууд баһа иимэ зорилготой байна гэжэ согсолол хэмээр болоно.

Тэдэнэр юу туйлаха гэжэ оролдоно гээшэб, бодожо үзыт! Тэһэрэлгэнүүдые тодоруулха зорилготойгоор байгуулагдаха ёһотой постнуудые хари гүрэнэй хүнүүдһээ бүридэнхэй байлгахаар тэдэнэр хүсэнэ. Договорто хабаадалсаһан гүрэнэй бүхы газар дээгүүр хариин гүрэнэй тэдэ инспекторнүүд ямаршье һаадгүйгөөр ябаха эрхэтэй байхаар тэдэ хараална. Эдэ постнууд болон инспекторнүүдые захиржа байдаг хиналтын комиссида баруун оронуудай түлөөлэгшэдэй олонхи дуугаар асуудал шиидхэхэ ябадал дурадхана. Шиидхэбэри тиимэрхүүгээр абаха болоо һаа Советскэ Союзай аюулгүй байдалай интересүүдые дайраһан шиидхэбэри баалагдажа болохо байна.

Жэшээлхэдэ, СССР-эй бүхы газар дээгүүр американецүүдай сүлөөтэйгөөр ниидэжэ, тэрэниие фотографировалха арга американецуудта олгохо гэһэн США-гэй президент Эйзенхауэрэй дурадхалһаа энэ юугээрээ илгаатай юм бэ? Тэһэрдэг атомна материалнуудые үйлэдбэрилгэдэ бүхы оронуудта, тэрэ тоодо СССР-тэ американска монополинуудай хиналта тогтоохо гэһэн «Барухын түсэб» гэдэгһээ энэ юугээр илгаатай юм? Эдэ дурадхалнуудай абтаагүйнь мэдээжэ. Бидэ мүнөөшье иимэрхүү дурадхалнуудые абахагүй байнабди. Юундэб гэхэдэ, Совет ороной аюулгүй байдалда, тэрэнэй бэе даанхай байдалда хэнэйшье гар хүргүүлхэгүйбди, хэзээшье иимэ хэлсээ баталхагүйбди. США-гэй болон Англиин делегацинуудай мүнөө Женеводэ оруулдаг дурадхалнуудые хүлеэжэ абаха болоо гээшэ һаа, баруун гүрэнүүдэй үнэхөөрөө тагнуулай эмхинүүдые өөһэдынгөө газар дээрэ байгуулхые зүбшөөһэнтэй адлирхуу болоно бшуу.

США болон Англи иимэ дурадхалнуудые оруулха зуураа, өөһэдынгөө газар дээрэ хиналта хэхэ иимэ системэнүүдые байгуулхые зүбшөөрнэ хаяа гэжэ хэлэжэ болохо. Магад энэнь зүйтэйшье байхадаа болохо. Зүгөөр бидэ дай хэхэеэ хүсэнэгүйбди. Тиимэһээ тэдэнэй газарые тагнуулдажа үзэхые хүсэнэгүйбди, США-е тойруулаад — Мексикэдэшье, Канададашье, Холбоото Штадуудта хүршэ һууһан бусад ондоо оронуудай газар дээрэшье бидэ сэрэгэй базануудгүйбди.

Бусад ондоо гүрэнүүдэй газар дээрэ Советскэ Союз нэгэшье сэрэгэй базагүй юм. Тиимэ базануудые, илангаяа өөрынгөө газарһаа далан долоон дабаанай саана байһан газарнуудта абаашажа байгуулха гээшэ дайнда бэлэдхэһэн, ондоо гүрэндэ добтолхые бэлэдхэһэн ябадал гэжэ бидэ тоолодогбди. Маниие өөһэдынгөө сэрэгэй базануудаар хүреэлжэрхёод, баруун гүрэнүүд газар дээрэмнай өөһэдынгөө сэрэгэй тагнуул байгуулжа, советскэ газар дээгүүр ниидэхэ эрхэ олохо гэжэ оролдоно. Энэ тагнуулаар олоһон мэдээнүүдээ хэрэглээд, таатай сагтаа өөһэдынгөө сэрэгэй базануудые манай орондо эсэргүүгээр хэрэглэхэсээ оролдоно. Энэ хараа бодолоо бэелүүлхэдэнь бидэниие өөһэдөө туһалаг гэжэ тэдэнэр хүсэнэ. Господанар дан хэтэршэнэ бэшэ гээшэ гү?

Хэрбээ гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд өөрынгөө ороной аша туһа тухай, өөрынгөө арадай аюулгүй байдал тухай һанаагаа зободог һаа, хэрбээ тэдэнэр ухаан бодолоо гээгээгүй һаа, энээн мэтэ эрилтэнүүдые зүбшөөжэ байха аал? Тиигээ һаа Эхэ оронойнгоо үмэнэ гэм хэһэн ябадал болохо һэн.

Баруун гүрэнүүдэй манда хэжэ байһан иимэ эрилтэнүүдые Советскэ Союз тушаа хара бодолтойгоор хэжэ байһан нэхэлгэ гэжэ тоолонобди. Хэрбээ манда муу бодол үгы гэжэ баруун гүрэнүүдэй хэлэхэ байгаа һаань, таанад нэхэлгэ хэхээ болигты, манда һэжэг түрүүлдэг ябуулгануудые бү хэгты гэжэ би тэдээндэ зүбшөөл үгэхэ байгааб.

Ядерна туршалгануудые болюулха талаар ёһотой хиналта тогтоохо гэжэ бидэ хүсэнэбди. Советскэ Союз өөрөө тиимэ хиналта тухай дурадхал Женеводэ мүнөө боложо байһан зүблөөндэ оруулһан байна. Зүгөөр хиналта гэдэгээр халха хээд, манай ороной бэеэ даанхай байдалые баруун гүрэнүүдтэ эбдүүлхэгүйбди. Хэрбээ США болон Англиин өөһэдынгөө бодомжогүй эрилтэнүүдые орхёо һаань, аппаратуудые тодхоохо ба тэрэниие хүдэлгэхэ ябадал хангахын тулада хариин түлөөлэгшэдые хабаадалсуулжа, хиналтын постнуудай аша үрэтэйгөөр хүдэлхэ али бүхы условинуудые хангахаар Советскэ Союз бэлэн байна.

Уласхоорондын ямаршье хиналтын үгы байһан мүнөө үедэ Советскэ Союзда, США болон Англида хэгдэжэ байһан ядерна тэһэрэлгэнүүд обёорогдонгүй үлэдэггүйнь мэдээжэ. США-да, жэшээлхэдэ, хэгдэһэн тэһэрэлгэнүүдые СССР-эй газар дээрэ табигдаһан хиналтын аппарадаар тодоруулагдана. Тиихэдэ манайда хэгдэһэн тэһэрэлгэнүүдые Америкэдэ тодоруулна. Постнуудай табигдаһан лэ ороной газар дээрэ хэгдэһэн тэһэрэлгэнүүдые тодоруулхын тулада олон тоото хиналтын постнуудые байгуулха хэрэгтэй гэжэ мүнөө һанагдана. Тиигээд байхада, гэб гэнтэ шалгалтануудые хэхэ эрилтэ баруун гүрэнүүд табина. СССР-эй бүхы газар дээгүүр өөһэдынгөө инспекторнүүдые ямаршье хизаарлалтагүйгөөр ябуулха эрхэ эринэ.

Хиналтын иимэ системын хүтэлбэрилэгшэ сэрэгэй тагнуулай дарганы болошохо байһаниинь эли бэшэ аал. Тэрэниие һонирхуулһан ямар нэгэн районды тэһэрэлгэ болоо гэжэ һэжэглэбэл, тэрэ районие шалгахын тулада тусгаар экспедици эльгээхэ болоно бшуу. Иимэ хиналтын ямар юумэндэ хүргэхэ байһаниинь өөдтэй юумэ бүри үзөөгүй жиирэй политигта, гүрэнэй ажал-ябуулагшада эли болоно бшуу. Энэ муу үрэ дүнгүүдтэй байха: договорто хабаадагшадай хоорондохи харилсаанууд муудаха.

Бидэнэр өөһэдтөө ямар нэгэн онсо байдал эринэ бэшэбди. Маанадай эрилтэ болгон табидаг гансахан лэ эрилтэмнай юун байнаб гэхэдэ, баруун гүрэнүүдтэй бодото дээрээ адли условинуудтай байхые хүсэнэбди. США болон Англи, тайлбарилан хэлэбэл, НАТО-гэй сэрэгэй бүлэг хадаа Советскэ Союзай аша туһада хохидол үзүүлэн, өөһэдтөө нэгэ талын ашагтай байдал олохые эрмэлзэнэ.

Бэе бэеэ хинаха ябадалай хэмжээн гүрэнүүдэй хоорондо байгуулагдаһан этигэл найдабаритай нягта холбоотой. Ехээр этигэлсэдэг болоо һаа хиналта үргэнөөр тогтоохо тухай хэлсээ туйлахада хүнгэн болохо. Зүгтөө сүм этигэлсэдэг болошоо һаа, ямаршье хиналта хэрэггүй юм ааб даа.

Советскэ Союзые тойруулан НАТО-гэй олон тоото сэрэгэй базануудай бии байхада, США болон Англиин байгуулһан НАТО, Багдадска пакт болон бусад сэрэгэй түримхэй блогуудта хабаадагшадай зүгһөө Советскэ Союзтай, мүн бусад социалистическэ оронуудтай юрын худалдаа наймаанай харилсаа хизаарлажа байхадань, ямаршье хизаарлалтагүй хиналта тогтоохо гэһэн эрилтэ табижа болохо аал? Политическэ зорилготойгоор худалдаа наймаа хэрэглэдэг хэбэртэйгээр бидэниие зэмэлдэг. Тиигээд Холбоото Штадууд имагтал политическэ зорилгонуудые хүтэлбэри болгон социалистическэ оронуудтай худалдаа наймаа хэхэеэ огто шахуу болишоо. Тэдэнэй экономическа интересүүдынь худалдаа наймаа хүгжөөхэ эрилтэ табина, баруун оронуудай ээзд баяшуул худалдаа наймаа хүгжөөхые хүсэнэ.

Атомна болон водородно зэбсэгүүдэй туршалгые болюулха тухай асуудалаар хэгдэжэ байһан хэлсээнүүд тухай хэлэхэдэ, нүхэдүүд, иимэрхүү байна. Абажа боломоорбэшэ дурадхалнуудые зорюутаар оруулжа, гэнтын добтолгые уридшалан зайсуулха тухай хэлсээе болюулжархиһондоол адляар мантай хэлсээ хэгшэднай, Женеводэ хэгдэжэ байһан хэлсээе һаатуулха гэжэ оролдоно гээшэ ха. Туршалгые болюулха тухай зүблөө зорюутаар удааруулаад, тэрэ хэлсээ таһалдуулха тушаа олониитын һанамжа бэлэдхэһэнэйнгээ һүүлээр, энэ шухала асуудалай шиидхэлгые тэдэнэр эсэслэн таһалдуулха хүсэлтэй гээшэ ха.

Минии уридшалан хэлэһэн эдэ үгэнүүдэй бүтээгүй һаань, би ханалаа хүсэнги байха һэм. Советскэ Союз тушаа хэлэхэ болоо һаа, бидэнэр ядерна туршалгануудые болюулха тушаа хэлсээ шадаал һаа түргэнөөр баталхые хүсэжэ байһанаа үшөө дахин дабтан хэлэнэб. Тэһэрэлгэнүүдтэ хиналта хэлгые хангамаар зохистой условинуудта үндэһэлһэн, энэ асуудалаар зохёогдоһон договорто бидэ хэзээшье гараа табихаар бэлэмди.

Нүхэдүүд! Съездын делегадуудай үгэнүүд, тэрэшэлэн аха дүү коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудые хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэһэн амаршалгын үгэнүүд хадаа уласхоорондын коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй бүхы асуудалаар хараа бодолнуудаймнай нэгэн адли, дүүрэн нэгэ һаналтай, интернациональна талаараа һаналаа нэгэдэнхэй байһые харуулба. Коммунистическэ болон хүдэлмэришэнэй партинуудай Зүблөөнэй Деклараци соо хэлэгдэһэн заабаринуудай зүб байһаниие батадхаад, съезд дээрэ үгэ хэлэһэн бүхы хүнүүд аха дүү партинуудай марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури дээрэ нэгэдэһэн нягта жагсаал тухай, мүнөөнэй эрхэ байдалда гол аюул бологшо ревизионизмда эсэргүү эрид шанга тэмсэл тэдэнэй ябуулжа байһан тухай хэлэһэн байна.

Уласхоорондын коммунистическэ хүдэлөөндэ, мүн түрүү олониитын дунда тон ехэ һонирхол, һайшаал бии болгоһон манай съездын хүдэлмэри хадаа Югославиин ревизионистнуудай уур сухал ехээр хүргэһыень тэмдэглэхэ шухала байна. Ревизионистска политикыень зүбтүүлхэ гэжэ оролдоһон, Советскэ Союзай Югославитай харилсан ажаллаха гэһэн эрмэлзэлгые югослав арадһаа нюуха хүсэлэнтэй, Югослави болон социалистическэ оронуудай хоорондо тогтоод байһан үнэн бодото байдалые буруугаар харуулха гэһэн зорилготой статьянууд Югославиин хэблэлдэ гарана. Ажалшадай үндэһэн гол эрилтэнүүдэй түлөө хэжэ байһан хүдэлмэришэн ангиин революционно хүсые Югославиин хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө ревизионистска политикаар һалгаан һулааруулха хэрэгтэ туһална.

Югославиин хүтэлбэрилэгшэдэй ревизионистска политикын ямар юумэндэ хүргэжэ байһан тухай манай хэһэн бүхы ажаглалтануудай тухай тэдэнэр ойлгомоор нэгэшье юумэ хэлэхэ шадалгүй байба. Өөһэдынгөө байдалай һулахан байһаниие мэдэрхэдээ, Советскэ Союз тэдэнэй дотоодын хэрэгтэ хамааралсадаг хэбэртэйгээр хии хоохон мэдүүлгэ хэнэ. Зүгөөр энэмнай хардалга бшуу. Бусад оронуудай болон партинуудай хэрэгүүдтэ бидэнэй хамааралсадаггүй байһан һайн мэдээжэ. Энээн тушаа бидэнэр үшөө дахин тон тодорхойгоор манай съезд дээрэ мэдүүлһэн байнабди.

Социалистическэ оронуудай нэгэдэлдэ хоро хүргэхые эрмэлзэн, Югославиин ревизионистнуудай ямар муухай гүрдэлгэ хардалга хэ-

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН ЭЭЛЖЭЭТЭБЭШЭ XXI СЪЕЗД

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ түгэсхэлэй үгын эсэс

рэглэжэ байһыень харыт. Манай парти болон Хитадай Коммунистическэ парти хоёрой хоорондо бии болоһон хэбэртэй арсалдаан тухай элдэб худал хуурмаг юумэнүүдые Югославиин ревизионистнууд зохёоно. Һүүлэй үдэрнүүдтэ тэдэнэр бүри саашаа ошоо. Өөһэдынгөө хуурмаг үгэнүүдые баримталхын тулада «СССР болон Хитадай Арадай Республика хоёрой хоорондохи арсалдаае» мэдэхэ талаар мэргэжэлтэй болоһон американска сенатор Губерт Хэмфри гэдэгые «этигэмээр гэршэ» болгон хэрэглэһэн байна. Энэ сенатор хадаа һая Советскэ Союзаар ябаһан, намтай уулзажа хөөрэлдэһэн байна. Сошормог һониниие ехэхэнээр дүрьюулхэ гэһэн зорилготойгоор Советскэ правительствоһаа президент Эйзенхауэртэ тусгаар бэшэг абаашажа ябанаб, (тиимэ бэшэг юун байха һэм), тэрээндэ тон шухала хоёр нюуса юумые мэдээсээб гэхэ мэтын шал худал юумэнүүдые Хэмфри өөрынгөө мэдүүлгэнүүд болон статьянууд соо бэшэһэн байна. Хэмфриһээ ондоо өөрынгөө нюусые хөөрэхэ хүниие нээрээһээ олохо аргагүй байгдаал даа! **(Зал соо энеэдэн болоно)** Советскэ Союз Хитадай Арадай Республика хоёрой хоорондохи харилсаан тухай һанаанһаа абажа, хуурмаг юумэ бэшэхэдээ сенатор Хэмфри илангаяа ехээр хэтэрүүлжэрхёо. Энээгээрээ далан худал бэшэдэг мэдээжэ барон Мюнхаузенһаа тэрэ үлүү гарашоо.

Тиигээд лэ энэ худал хуурмаг юумэ зохёогшые югославска ревизионистнууд гэршэ болгожо абаһан байна. Коммунизмда эсэргүү тэмсэл хорин жэл соо хэжэ ябанаб гэжэ өөрөө һайрхажа ябаһан хүндэ найдажа болохо гэһэн һаналайшье түрэхэ болоо һаань, минии энеэдэһэн лэ хүрэхэ байна. Марксизм-ленинизмые мэдэхэһээ байтагай, политика жаа жааханааршье ойлгоо болодог хүн бүхэн коммунистическэ партинуудай политика тухай, манай эрхим һайн нүхэд болохо — Хитадай Коммунистическэ партиин хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадай хоорондохи харилсаанууд тухай г-н Хэмфридэ этигэн хөөрэжэ яажа болохоб гэжэ ойлгохо байха.

Югославиин ревизионистнууд хэрэгэйнгээ ехээр яндаршахада элдэб худал хуурмаг үгэнүүдые суглуулна ха.

Энээнтэй дашарамдуулан хаанта Россиин үедэ гудамжада газетэ наймаалдаг абаашатай наймаашад минии һанаанда ороно. Тиимэ наймаашан гүйжэ ябаад, иигэжэ хашхарагша бэлэй:

— Тон һонирхолтой ушарал болоо! Һахалтай басага нэгэ һамган түрэжэрхёо!..

Гэнэн хонгор уншагша һонирхоод, газетыень худалдажа абаад, тэрэ һонин зүйлыень уншаха гээд бэдэрхэдэнь, хаанаһаа тиимэ юумэ байха бэлэй. Тиибэшье наймаашан газетэеэ худалдажа, хэрэгээ бүтээгээ ха юм.

Хэмфри хуурмаг үгэ тараадаг. Тэрэ сенаторай худал үгэ тараагаад, югославиинхид гудамжын газетэ худалдаашадта адлирхуу шэнгеэр намда һанагдана.

Ажалшадайнь ажабайдалынь муудажа байна гэжэ хэлэхэдэ, Югославиин хүтэлбэрилэгшэд сухалаа ехээр хүрэдэг.

Съезд дээрэ элидхэл хэһэнэй һүүлээр, Югославиин ажалшадай ажабайдал тухай хэлэгдэһэн мэдээнүүдые Югославиин хэблэл буруушааха гэжэ оролдоо. Теэд баримтануудһаа хайшаа харайхабши. Югославиин ажалшадай ажабайдалай хэмжээн дээшэлнэгүй гэһэн манай баримтануудые баталжа, хэдэн олон жэшээнүүдые харуулжа болохо байна.

Жэшээлхэдэ, һаяшаг Югославида арадай хэрэглэлэй эд бараануудай сэн, мүн коммунальна талаар хангаһанай түлөө түлбэри саһа дахин горьтойхоноор дээшэлһэн байна. Энээнтэй нэгэн доро салин хүлһэн дээшээ болобошье һаа, эд бараанай, гэр байрын сэнгэй дээшэлһэниие тэрэнь яашье хаанагүй. Тиимэ болохолоороо, хүн зоной ажабайдалай хэмжээн дахин саашадаа доошоо ороһон байна. Тиихэдэ социалистическэ лагериин оронуудта арад зоной ажана байдал ходо һайжаржа байна. Эдэ баримтануудые хэншье арсажа шадахагүй.

Статистикын мэдээнүүдээр баримта хэһэн болоод, Югославиин ажалшадай ажабайдалай хэмжээнэй дээшэлжэ байһан тухай баталан хэлэхые хүсэгшэдтэ, иигэжэ хэлэхэ хэрэгтэй байна: материальна ажабайдалтнай дээшэлнэ гү, али доошолно гү гэжэ арад зонһоонь һурагты. Хэрбээ дээшэлээ һаа, социалистическэ лагериин оронуудай ажалшадай ажабайдалай хэмжээнтэй сасуулмаар тиимэ ехээр һайжарна гү гэжэ асууха хэрэгтэй. Арад зон энэ асуудалда эли харюу үгэхэ байха. Өөһэдынгөө ажабайдалай хэмжээгээр социалистическэ оронуудта орходоо гээгдэжэ ябаһан Югославиин арадта бидэнэр һанаагаа зобонобди. Өөһэдынгөө хүтэлбэрилэгшэдэй политикын түлөө тэдэ тулижа һууна.

Югославиин ажалшадта манай съездын хани халуунаар талархажа байһаниие Югославиин хэблэлэй абяагүй гараһан дээрэһээ ахадүү Югославиин арадуудта болон Югославиин коммунистнуудта — нюуса болон партизанска тэмсэлэй геройнуудта — бидэнэр нүхэрэй ёһоор ханданабди гэжэ би үшөө дахин мэдүүлхэ байнаб. Советскэ Союз хадаа Югославитай гүрэнэй талаар, империализмда эсэргүү тэмсэлэй асуудалаар, эб найрамдалай асуудалаар, хараа бодолойнгоо тааралдаһан бусад бүхы асуудалнуудаар саашадаа харилсан ажаллахые эрмэлзэхэ байна.

Түгэсхэлэйнгөө үгэ соо уласхоорондын байдалай асуудалаар хэлэхэ гэжэ зүйтэй дээрэ һанаһан юумэмни иимэ байна.

Нүхэдүүд! XXI съезд хадаа коммунистическэ байгуулалтын асари ехэ программые баталан абажа байна. Манай партиин, баатар совет арадай хэхэ юумэниинь ехэ байна. Долоон жэлэй түсэбые дүүргээд байхадаа манай орон угаа ехэ хүсэтэй болохо, тиихэдэ өөрынгөө сагые бараһан капитализмһаа коммунизмын булюу һайн байһанда хүн бүхэн ажаг һэжэг һанахаяа болихо.

Эгүүридэ мүнхэ Ленинэй хүтэлбэри доро, туйлай ехэ бэрхэшээлнүүдые дабажа, манай алдарта Коммунистическэ партиие байгуулһан хүнүүдээр, партиин ударидалга доро Агуу ехэ Октябриин социалистическэ революци хэжэ, хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ саг үеые нээһэн хүнүүдээр бидэнэр бултадаа омогорхохо ёһоороо омогорхонобди. Социализмын байшангай түрүүшын шулуу дэбдилсээд, социализмын асари ехэ байшаниие бодхоолсоһон хүнүүдээр бидэ омогорхонобди. Хүн түрэлтэнэй хэтэ заяанай һанаа бодол бэелүүлхэ газар дэлхэй дээрэхи эгээн үнэн зүб байдал байгуулха — коммунистическэ общество байгуулха зорилго манай үетэндэ тудажа бууба.

Зуун жэлнүүд үнгэрхэ, зүгөөр манай баатарлиг саг үеын—социализм болон коммунизмые байгуулха саг үеын алдар соло хэзээдэшье сог зали бадаран мандаха!

Ленинэй замаар, коммунизмын илалта тээшэ, нүхэдүүд, урагшаа! **(Нүхэр Н. С. Хрущевой түгэсхэлэй үгэ хэлэхэ үедэ шанга шангаар альга ташалган олон дахин болоһон байна. Түгэсхэлэйнгөө үгэ хэлэжэ дүүргэхэдэнь хэдэн минута соо нэрьемэ альга ташалга болоо).**

СССР-эй арадай ажахые 1959—1965 онуудта хүгжөөхэ даабарита тоонууд тухай нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэ

Февралиин 5-най үглөөнэй заседани

КПСС-эй ээлжээтэбэшэ XXI съездын февралиин 5-най үглөөнэй заседаниин нээгдэхэдэ нүхэр **Ф. Р. Козлов** түрүүлэгшээр һуугаа. «СССР-эй арадай ажахые 1959 — 1965 онуудта хүгжөөхэ даабарита тоонууд тухай» нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл энэ заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ үргэлжэлһэн байна.

Заседани дээрэ нүхэр **П. Е. Шелест** түрүүлэн үгэ хэлэбэ (Киевскэ областной партийна организаци). Совет хүнүүд, бүхы түрүү хүн түрэлтэн XXI съездые коммунизм байгуулагшадай съезд гээшэ гэжэ омогорхолтойгоор нэрлэнэ гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Энэ долоон жэлэй туршада эгээн хүгжэнги капиталистическэ гүрэнүүдые, тэрэ тоодо США-е хүн бүхэндэ хүртэхэ продукци гаргалгаар хүсэхэ гэһэн Советскэ Союзай экономическа гол зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар шиидхэхы алхам хэгдэхэ байна.

1959—1965 онуудай туршада Киевскэ областиин партийна организациин, бүхы ажалшадай үмэнэ ехэ зорилго табигданхай. Область соо продукци гаргалга 70 процентээр дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана гэжэ нүхэр Шелест мэдээсэбэ. Гэр байра ехээр баригдаха юм. Долоон жэлэй туршада гансахан Киев городто 4 миллион гаран дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра бодхоогдохо.

Научно-шэнжэлэлгын институдууд, проектнэ организацинууд, конструкторска бюронууд, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй научно-техническэ комитет үйлэдбэриие автоматизацилха, оньһожоруулха асуудалые түргөөр шиидхэхэ хэрэгтэ илангаяа ехэ анхарал хандуулха зэргэтэй.

Табан жэлэй турша соо Киевскэ областиин хүдөө ажахын али зэргээр хүгжэһэн тухай нүхэр Шелест тодорхойгоор хөөрөө. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхозууд болон совхозууд хүдөө ажахын эдлүүриин 100 гектар бүридэ 226 центнер һү, 28 центнер мяха (үүсэлэгдэһэн) абаһан байна. Мал ажалай продуктнууд, 1953 онойхидо орходоо 3 дахин ехээр худалдагдаа.

Областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө арга боломжые хаража үзөөд, мяха, һү абалгаар долоон жэлэйнгээ түсэбые табан жэлдэ дүүргэхэ бүхы арга боломжотой байна гэжэ мэдэрээ гээд нүхэр Шелест хэлэбэ. Киевскэ областиин колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд 1963 ондо эдлүүриин 100 гектар бүридэ 110 центнер мяха (үүсэлэгдэһэн), 700 центнер һү абахаар хараална гэжэ үгэ хэлэгшын мэдүүлхэдэ, делегадууд, айлшад альга ташаа.

Омско область туйлай ехэ байгаалиин баялигтай, үрэжэлтэй һайн газартай, хүсэн түгэс индустритай хизаар болонхой гэжэ нүхэр **Е. П. Колущинский** хэлэбэ (Омско областной партийна организаци). Энэ область илангаяа КПСС-эй XX съездһээ хойшо түргөөр һалбаран хүгжэһэн байна. Омск город хүсэн түгэлдэр индустриальна центр болонхой, область орооһо таряа, хүдөө ажахын бусадшье продуктнуудые ехээр үгэнэ. Нүхэр Колущинский һүүлшын жэлнүүдэй туршада областиин хүдөө ажахын хүгжэлтые тодорхойлон харуулха зуураа, долоон жэлэй туршада областиин промышленна предприятинууд 2,3 дахин ехэ продукци үйлэдбэрилдэг болохо байна гэжэ мэдээсээ. Энэ үе соо промышленностьдахи капитальна барилгада 15 миллиард гаран түхэриг һомологдохо байна. Энергетическэ, нефтиин, химическэ, машина бүтээлгын, эдеэ хоолой промышленность илангаяа түргөөр хүгжэхэ юм, 50 томо предприяти баригдажа, ашаглалгада үгтэхэ.

Манай область миллионһоо дээшэ гектар шэнэ газар элдүүрилжэ, орооһо таряа, малай продуктнуудые ехээр үгэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Мал ажалай продуктнуудые ехээр абалгада кукуруза шиидхэхы удхашанартай байгаа. Мүнөө үедэ дээрэ дурсагдаһан ургамал малай гол тэжээлынь болонхой. Колхозууд болон совхозуудай экономиконь бэхижээ. 1958 ондо хүдөө ажахын артельнүүдэй мүнгэн олзонь, 1953 онтой сасуулбал, 3,5 дахин, хубаагдадаггүй фонднуудынь 3 дахин шахуу дээшэлээ. Колхозууд болон совхозуудта үйлэдбэриин олон мянган барилганууд, гэр байранууд баригдаа.

Партийна органуудай хүдэлмэриин арга методэй хубилгагдаһан тухай нүхэр Колущинский саашань хэлээ.

Ажалшад үйлэдбэреэ түргөөр хүгжөөхэ тухай дээшэлүүлэгдэһэн түсэбүүдые хараалжа, политическэ эдэбхи үүсхэлэйнгээ дээшэлжэ байһые үнэншэмэ тодоор гэршэлэн харуулна. Область соогоо орооһо таряа абаха долоон жэлэйнгээ даалгабариие 3—4 жэлэй туршада, мяха абаха даалгабаряа гурбан жэлэй турша соо дүүргэхэ гэжэ шиидээбди. Энэ жэлдэ, үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо, 2 дахин ехэ мяха тушааха, худалдаха гэжэ шиидэгдэбэ. Энэ зорилгые бэелүүлхын тула уһанай олон миллион шубууд үсхэбэрилэгдэхэ юм.

Совет хүнүүд долоон жэлэйнгээ түрүүшын жэлые эршэ зоригтойгоор угтажа, партиингаа хүтэлбэрээр коммунизм байгуулха замаараа бата найдамтайгаар дабшажа ябана гэжэ үгэ хэлэгшэ үгынгөө түгэсхэлдэ мэдүүлээ.

СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент академик **К. В. Островитянов** социализмһаа коммунизмда шата дамжан орохо тухай хэдэ хэдэн теоретическэ асуудалнуудта тогтоо. Нүхэр К. В. Островитяновай хэлэһэн теоретическэ асуудалнуудынь нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл соо дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Энэ үедэ экономическа наукын ехэ үүргэтэй байһан тухайнь академик хэлээ. СССР-эй Наукануудай академиин экономикын институт Госплантай, совнархозуудтай, мүн арадай ажахын бусадшье эмхи зургаануудтай нягта барисаа байгуулха зэргэтэй гэжэ нүхэр Островитянов тэмдэглээ. Эрдэмтэд, экономистнууд коммунистическэ байгуулалтын дүй дүршэлые шэнжэлэн согсолхо, өөһэдынгөө шэнжэлгэнүүдээр практикые баяжуулха зэргэтэй гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Нүхэр **С. З. Борисовта** үгэ үгтэбэ. (Яхадай партийна организаци). Яхадай ажалшад нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлэй тезисүүдые бүхы совет арадтал адли нэгэ һаналтайгаар һайшаажа, тэрээн дотор дэбжүүлэгдэһэн зорилгонуудые оронойнгоо экономико болон культурые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ дайшалхы түсэбнай мүн гэжэ мэдэрһэн байна.

Республикынгаа түргөөр хүгжэжэ байһан тухай үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Промышленностиин продукци революциин урда тээхи үетэй сасуулбал 50 дахинһаа үлүүгээр дээшэлээ, хүдөө ажахы улам ехэ продукци үгэдэг боложо байна. Колхозууд болон совхозууд бэхижэнэ, малай тоо толгой олошорно. Һүүлшын табан жэлэй турша соо һү һаалга 2 дахинһаа үлүүгээр, мяха абалга хүдөө ажахын эдлүүриин 100 гектар бүридэ 60 гаран процентээр ехэ болоһон байна.

Үгэ хэлэгшэ культурын хүгжэлтэ тухай тэмдэглэхэ зуураа, республикадамнай мүнөө үедэ гүрэнэй университет, 600 гаран тусхай дунда, юрэнхы эрдэмэй һургуулинууд бии юм гэжэ мэдүүлээ. Революциин урда тээ Яхадай бүхы хүн зоной 5 хүрэхэгүй процентнь эрдэм номтой байгаа. Мүнөө үедэ 10 мянган хүнэй 47-нь дээдэ һургуулида һуралсана.

Социалистическэ Яхад манай Эхэ ороной эгээл баян нютагуудай нэгэн болонхой гэжэ нүхэр Борисов үргэлжэлбэ. Эхэ орондоо алмазай ехээр хэрэглэгдэхэ байһые хараадаа абажа, долоон жэлэй һүүл багта республика соогоо алмаз абалгые 1958 онойхидо орходоо 14 дахин бэшэ, харин 20 дахин дээшэлүүлхэ гэжэ шиидээбди, тиихэдэ капитальна барилгада нэмэлтэ гаргаша хэгдэхэгүй байна.

Республикын промышленна продукци, 1958 онойхитой сасуулбал, 1965 ондо 2,6 дахин дээшэлхэ байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Ашагта малтамалнуудые бэдэрхэ ажалда нилээд ехэ мүнгэн һомологдохо байна. Хэдэ хэдэн томо электростанци баригдахаар хараалагдана. 1958 онойхитой сасуулбал, гэр байра барилга жэл соо дунда зэргээр 2,5 дахин үргэдхэгдэхэ юм. Хүдөө ажахын гол шухала продуктнуудые абаха долоон жэлэй даалгабариие дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ тушаа ехэ арга боломжо бии байна.

Тайшедтэ металлургическа заводой баригдахада хэрэглэгдэхэ Урда Яхадай коксологдодог нүүрһэ ашаглаха шухала байһан тухай, транссибириин түмэр замһаа металлургическа ерээдүйн шэнэ район хүрэтэр түмэр харгы таталгые долоон жэлэй түсэб соо оруулбал зүйтэй байһан тухай нүхэр Борисов мэдүүлээ. Урда Яхадта бии байһан коксологдодог нүүрһэн Сибириин металлургида илангаяа ехэ удхашанартай юм.

Политическэ, научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна обществын правлениин түрүүлэгшэ академик **М. Б. Митин** үгэ хэлэхэдээ Совет гүрэниие хүгжөөн бэхижүүлхэ асуудалнуудта тогтоо. Һүүлшын табан жэлэй турша соо энээн тушаа багабэшэ ажал хэгдэбэ гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Социалистическэ хуули ёһые бэхижүүлхэ, союзна республикануудай эрхые саг үргэлжэ үргэдхэхэ, гүрэнэй бүхы ажал-ябуулгада демократическа централизмые саашаданъ батадхаха, гражданска, уголовно эрхэ тушаа асуудалнуудаар шэнэ хуули ёһо зохёохо гэхэ мэтэ туйлай олон асуудалнууд һүүлэй үедэ шиидхэгдээ. Бодото дээрээ бэелүүлэгдэһэн эдэ бүхы асуудалнууд гүрэн тухай марксистско-ленинскэ һургаалай дам саашаа хүгжэһые гэршэлэн харуулна гээшэ.

Коммунизм байгуулгада ниитын организацинуудай удхашанарай улам дээшэлжэ байһан тухай, энээнтэй дашарамдуулагдан, гүрэниие хүтэлбэрилхэ органуудай бэхижэжэ байһан тухай; Советскэ социалистическэ гүрэнэй хэрэг хүтэлбэрилгэдэ бүхы арадые эдэбхитэйгээр хабаадуулха тухай; коммунизмын хүсэн түгэсөөр байгуулагдажа байһан үедэ эмхидхэлэй- ажахын, хүмүүжүүлгын талаар Совет гүрэнэй улам ехэ удхашанартай боложо байһан тухай, социализмын бүхы оронуудтай харилсаха, бэе бэедээ туһалалсаха талаар Совет гүрэнэй шэнэ хуули ёһон тухай хэдэ хэдэн асуудалнуудые партимнай зохёобо гэжэ академик саашань мэдүүлээ. Олонациональна Советскэ социалистическэ гүрэн тухай, бүхы Советскэ Союзай бэеэ даанхай байдалые союзна республикануудай бэеэ даанхай байдалтай нягтаар тааралдуулха тухай асуудалнууд мүн лэ хүгжөөгдэжэ үргэлжэлөө. Совет гүрэнэй байгуулагдаһанһаа хойшо бүхы үе соо олониитэ арад мүнөөнэйхидэл адляар гүрэнэй, ажахын байгуулалтада туйлай ехэ эдэбхитэйгээр хэзээдэшье хабаадаагүй юм гэжэ академик Митин тэмдэглээ.

Үгэ хэлэхээ 171 хүн бэшүүлһэн байна, тэдэнэрэй 86 делегадынь үгэ хэлээ гэжэ түрүүлэгшэ мэдээсэбэ. СССР-эй арадай ажахые 1959—1965 онуудта хүгжөөхэ даабарита тоонууд тухай элидхэл тушаа үгэ хэлэлгые болюулха гэһэн дурадхал оруулагдана. Энэ дурадхалынь дэмжэгдээ.

Багахан забһарлалгын һүүлээр заседани дахинаа үргэлжэлүүлэгдэбэ. Заседаниин түрүүлэгшээр Д. С. Полянский һуугаа.

КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. С. Хрущев** делегадуудаар, айлшадаар халуунаар угтагдан түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Нүхэр Н. С. Хрущевой үгые съездэ хабаадагшад туйлай ехэ анхаралтайгаар шагнажа, хэдэн дахин нэрьесэ альга ташаа. Съездэ хабаадагшад нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл тушаа резолюциие зүбшэн хэлсэхэ, тэрээниие баталха, СССР-эй арадай ажахые 1959—1965 онуудта хүгжөөхэ даабарита тоонуудые баталха асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ оробо.

Нүхэр **М. А. Суслов** КПСС-эй XXI съездын резолюциин проектые зохёохо комиссиин даалгабаряар үгэ хэлэжэ, резолюциин проектдэ, СССР-эй арадай ажахые 1959—1965 онуудта хүгжөөхэ даабарита тоонуудай проектдэ заһабари, нэмэлтэнүүдэй оруулагдаһан тухай элидхээ. Эдэ хоёр документ голосованида табигдаа.

Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл тушаа резолюциие съезд нэгэн дуугаар баталан абаба.

СССР-эй арадай ажахые 1959—1965 онуудта хүгжөөхэ даабарита тоонууд мүн лэ нэгэн дуугаар батлагдаа.

КПСС-эй Уставай ёһоор партиин ээлжээтэ XXII съезд 1960 ондо зарлагдаха ёһотой байгаа гэжэ түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев хэлэбэ. Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин ээлжээтэ XXII съездые 1961 ондо зарлаха тухай дурадхал нүхэр Н. С. Хрущев съездын президиумэй үмэнэһөө оруулба.

КПСС-эй ээлжээтэ XXII съездые 1961 ондо зарлаха гэһэн тогтоолые съезд нэгэн дуугаар баталан абаа.

Партиһаа гаргаха, партийна зэмэ тохохо тухай, мүн ганса нэгэн хүнэй хэрэг шиидхэхэ, партийна бусадшье асуудалнуудаар абтаһан шиидхэбэринүүдые болюулха гэһэн гуйлтанууд XXI съездын нэрэ дээрэ ороод байна гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев саашань хэлээ.

Эдэ гуйлтануудые хаража үзэхыень КПСС-эй ЦК-да съезд даалгаба.

Съездын зүблэхэ зүйл дүүрэжэ, шиидхэбэринүүд баталан абтаа гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев хэлээ. Коммунизм байгуулагшадай съезд гэжэ партиин, арад зоной зүгһөө нэрлүүлэгдэһэн КПСС-эй ээлжээтэбэшэ XXI съезд дүүрэбэ гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев мэдүүлбэ. Зал соо оваци боложо, делегадууд, айлшад «Интернационал» гэжэ партийна гимн дуулаба. Удаань оваци хэдэн дахин болоо. «Коммунизм мандаха болтогой» гэһэн үгэнүүд сууряатаба.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ АЖАЛ[...] КПСС-эй ЭЭЛЖЭЭТЭБЭШЭ [...] СЪЕЗДЫН МАТЕРИАЛНУУ[...] БАЯРТАЙГААР ТАНИЛСА[...]

БАЙКАЛО-КУДАРА

Манай Байкало-Кударын а[...] гай Ждановай нэрэмжэтэ колх[...] таряан ажалай бригадын бриг[...] —агитатор Владимир Иван[...] Кушкин КПСС-эй XXI съезд д[...] Н. С. Хрущевой хэһэн элидх[...] газетэдэ толилогдомсоор өөры[...] бригадынхидтай хөөрэлдөө [...] Элидхэлэй удхые тобшоор тай[...] рилан хэлэхэ зуураа, агит[...] Кушкин иигэжэ тэмдэглэһэн ба[...]

— Бидэнэр энэ жэлһээ эх[...] орооһо таряанайнгаа ургасые [...] гектарай 3 центнерээр ехэ бол[...] ёһотойбди. Хэрбээ үнгэрэгшэ ж[...] дэ га газарһаа 10 центнер ур[...] хуряагаа һаа, мүнөө жэл 13 ц[...] нер хуряажа абахабди. Энэ зо[...] гоёо дүүргэхэ аргатайбди. Та[...] гаа хабар эртэ тарижа эхилхэ [...] гэтэй болонобди. Жэшээлбэл, [...] дондо бидэ 1957 онойхиһоо 14 [...] ногоор урид, апрелиин 19-дэ т[...] жа эхилээ бэлэйбди. Тииһэн[...] гектарһаа 10 центнер үлүүтэй [...] са таряан абтаа агша һэн. Х[...] 1957 ондо 7 центнер шахуу хур[...] даһан байгаа. Тиимэһээ [...] хабаршье тарилгаяа энэ болзо[...] эртэ хэжэ эхилхэ байнабди.

Тус бригадын огородой эдэ[...] ригшад (звеноойнь даагша Т[...] бова) гектар бүриһөө 140 цен[...] овощь ургуулжа абаха уялга [...] Звеногой гэшүүд овощь та[...] газартаа мүнөөнһөө наг шэбхэ [...] жэ байна.

Баян ургаса абахын түлөө [...] сэхэдэнь Кударын дунда һур[...] лиин һурагшад колхоздоо туһа[...] сана. Тэдэнэр хоёр дахин воск[...] ник эмхидхэжэ, нютагай үтэгж[...] гэ — үнэһэ, шэбхэ, шубуунай [...] гал мэтые суглуулжа полидо[...] галсаһан байна.

Я. Бушино[...]

КЯХТА

Партиин XXI съезд дээрэ н[...] Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэ[...] түрүүшын газетэнүүдые абаһ[...] һүүлээр хэлхээ холбооной Кя[...] конторын коллективтэ үглөө[...] бүхэндэ хахад часай турша соо [...] литическэ хөөрэлдөөнүүд бо[...] Тэдэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ ко[...] рын хүдэлмэрилэгшэд съездын [...] териалнуудтай танилсана.

Электросвязиин таһагай хү[...] мэрилэгшэдэй дунда агитатор [...] гей Николаевич Ипатьев, по[...] таһагайхинай дунда Ким Да[...] вич Булдаев хөөрэлдөөнүүдые [...] гэргэнэ.

Пропагандистнууд хөөрэл[...] бүхэнөө һайнаар бэлдээд, н[...] гайнгаа байдалтай холбожо ү[...] гэнэ. Эдэнэр ерэхэ долоон ж[...] хэлхээ холбооной бүри ехээр [...] жэхэ тухай, ажалшадай байд[...] улам һайжарха тухай хөөрэжэ [...] нэ.

А. Смирно[...]

ТҮНХЭН

XVII партийна съездын нэрэ[...] тэ колхоздо 14 агитатор [...] лиингээ гэшүүдэй дунда ойлгу[...] жын хүдэлмэри хэжэ захалаа. [...] хозой зоотехник агитатор нүхэр [...] саев Табалангут гэжэ нютагай [...] гэдэхи һүнэй-товарна фермэ д[...] хөөрэлдөө үнгэргөө.

Хөөрэлдөөнүүдэй үедэ о[...] һаалишад өөһэдынгөө һанамжа, [...] радхалнуудые хэлэһэн байна.

—Энэ жэлдэ һаамхай үнеэн [...] риһөө 2800 литр һү һааха у[...] абанаб,—гэжэ һаалишан Д. [...] Жадагаева мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн жэлэй дүүрэтэр [...] бүриһөө 2800 литр һү һааха [...] һаалишан А. Садыева аба[...] Һаалишад А. Баторов, Т. Ба[...] ва гэгшэд 2500—2500 литр һү [...] ха уялга абаһан байна.

Эндэхи һаалишад шэнэ жэлэ[...] рүүшын үдэрнүүдһээ эхилэн эр[...] тэй һайнаар ажаллажа байна.

Үнгэрөөшэ январь һарада һа[...] шан Т. Багатуева 13 үнеэдтэй [...] гаад, үнеэн бүриһөө 236 литр [...] абаа. Д. Ж. Жадагаева 176 [...] А. Баторов—154 литр һү үнеэ[...] риһөө һааһан байна.

Д. Янда[...]

Хүтэлбэрилэгшэдэй элид[...]

КПСС-эй XXI съездын н[...] һэн үдэр—январиин 27-до па[...] Кударын айком колхозуудта [...] гаран элидхэлшэдые эльгээгэ[...] түлэб хүтэлбэрилхы нүхэд—[...] мой бюрогой, пленумэй гэ[...] айкомой, аймгүйсэдкомой та[...] даагшанар элидхэл хэхээр [...] гараһан байна.

Тэдэнэр долоон жэлэй түсэ[...] табигдажа байһан зорилгону[...] хай, илангаяа энэ жэлэй зо[...] нууд тухайгаа колхознигууда[...] дорхойгоор хөөрэжэ үгөө.

С. Тахан[...]

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕ[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов партийной жизни —34-05, экономики—47-59, пропаганды в местной информации—35-14, культуры и быта—24-74, писем трудящихся 40-49, отдел переводов; корректорская—35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н00957. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 4777.